

D 17595

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

ÚSTAV AUTORSKÉHO PRÁVA, PRÁV PRŮMYSLOVÝCH A PRÁVA SOUTĚŽNÍHO

Lukáš Chudoba

DIPLOMOVÁ PRÁCE

*Autorskoprávní ochrana počítačových
programů*

2007

Zpracoval:

Lukáš Chudoba,
V. ročník,
Mazurská 524/17, 181 00 Praha 8

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Irena Holcová

Souhlasím s předložením své práce
a s jejími větvemi v rozsahu
§ 475 vyhlášky č. 139/2004 Sb.
30.10.2007

Chudoba

***Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval
samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro
svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.***

V Praze dne 27.9.2007

Chudoba
.....
Lukáš Chudoba

*Rád bych tímto upřímně poděkoval vedoucí mé diplomové práce,
JUDr. Ireně Holcové, za cenné rady, připomínky, ale i respekt
k názorům prezentovaným v této práci.*

*Mé poděkování rovněž patří všem mým blízkým, kteří mě podporovali a
pomáhali mi nejen po dobu psaní této práce, ale po celou dobu mého
studia.*

*V neposlední řadě bych rád poděkoval zaměstnancům a managementu
společnosti ALWIL software, a.s., za zajímavé postřehy z praxe.*

Obsah

Seznam použitých zkratk.....	5
1 Úvod.....	6
1.1 Minulost... ..	6
1.2 ...a současnost	8
2 Počítačový program a rozsah ochrany.....	11
3 Autor počítačového programu	18
4 Práva autora k dílu	20
4.1 Práva osobnostní	22
4.2 Majetková práva	23
5 Výjimky a omezení práva autorského.....	27
5.1 Omezení rozsahu práv autora k počítačovému programu.....	30
5.2 Právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu ve vztahu k počítačovým programům	36
6 Počítačový program jako dílo zaměstnanecké a jako dílo vytvořené na objednávku	39
6.1 Zaměstnavatel versus zaměstnanec a počítačové programy.....	42
7 Licenční a podlicenční smlouva	45
8 Ochrana práva autorského	50
8.1 Technické prostředky ochrany	59
8.2 Procesní stránka ochrany počítačových programů	62
9 Závěr.....	63
Seznam použité literatury.....	65

Seznam použitých zkratk

- AZ** - Autorský zákon (zákon č. 121/200 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů)
- Novela** - Novela AZ č. 216/2006 Sb. (zákon č. 216/2006 Sb, kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony); též „**novela z roku 2006**“
- ObchZ** - Obchodní zákoník (zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů)
- OSŘ** - Občanský soudní řád (zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů)
- OZ** - Občanský zákoník (zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů)
- TRIPS** - Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (uveřejněná pod č. 191/1995 Sb.)
- TZ** - Trestní zákon (zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů)

1 Úvod

Téma své diplomové práce jsem vybíral poměrně dlouho – chtěl jsem se věnovat aktuálně diskutované problematice, při jejímž zpracování bych kromě stávající literatury mohl uplatnit i vlastní úvahu a znalosti nabyté praxí. Lákala mě poněkud kontroverzní témata a vědomí toho, že se mnou prezentovanými názory nemusí každý souhlasit. Když k tomu přidáme ještě můj celoživotní zájem o výpočetní techniku, má volba byla jasná.

Autorskoprávní ochrana počítačových programů je téma svou povahou specifické. K současné právní úpravě prakticky neexistuje aktuální literatura, a tak je třeba čerpat především z článků a postřehů uvedených na internetu a ze zkušeností lidí, kteří se s touto problematikou denně setkávají. Snažil jsem se tedy oslovit zástupce organizací, které se ochranou počítačových programů zabývají, softwarové společnosti i zástupce těch, kdo autorská práva k počítačovým programům porušují.

Vzhledem k tomu, že současná česká právní úprava je téměř totožná s úpravou komunitární, rozhodl jsem se (snad poněkud netradičně) nevěnovat samostatnou kapitolu srovnání předpisů evropských s předpisy tuzemskými. Tam kde to považuji za užitečné, nicméně komunitární právní úpravu zmiňuji.

Celou práci jsem se rozhodl pojmout jako komplexní text komentující relevantní ustanovení obecně závazných právních předpisů, především autorského zákona (*zákon 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů* v platném znění, především s ohledem na novelu č. 216/2006 Sb.). Pro ucelenost výkladu bylo někdy nezbytné věnovat se i společným ustanovením vztahujícím se na všechna díla, těžiště této práce ale zůstává v oblasti počítačových programů, jejich ochrany a problematiky jejího porušování. Budu rád, pokud má práce alespoň nepatrně přispěje k určité stabilizaci současné situace na poli ochrany počítačových programů v České republice.

1.1 Minulost...

Autorské právo je právním odvětvím relativně mladým. První právní normy, upravující zpočátku pouze díla literární, umělecká, případně fotografická, jsou přijímány zhruba od poloviny devatenáctého století. Teprve s rozvojem techniky a rozšířením zařízení, jako jsou kopírovací stroje či kazetové magnetofony, která umožňovala poprvé masivní rozšiřování autorských děl v domácích podmínkách, se však objevila skutečná a naléhavá potřeba upravit práva autora k jeho dílu. Co se týká počítačových programů, až donedávna bychom jakoukoliv

zmínku o nich hledali v právních normách marně. Vždyť první elektronické počítače – původně kolosy zabírající celé místnosti a stojící desetitisíce dolarů – se objevují teprve v polovině minulého století. Další desítky let pak trvá, než technický pokrok srazí ceny i rozměry počítačů na takovou úroveň, že se stávají dostupnými i pro menší společnosti a později i domácí uživatele. Počátkem 80. let se objevují první počítače stavebnicového typu IBM PC. Přibližně v této době se začínají magnetofonové kazety – dosavadní hlavní nástroj porušování autorských práv k hudebním nahrávkám – používat i k ukládání počítačových programů. Jejich zneužívání k vytváření pirátských rozmnoženin na sebe pochopitelně nenechá dlouho čekat. V této době také dochází k postupnému spojování počítačů, zatím pouze prostřednictvím telefonní sítě a modemů.

Technický pokrok běží mílovými kroky vpřed, magnetofonové pásky jsou nahrazovány disketami, a internet, síť spojující zpočátku jen několik universitních a vládních počítačů, se stává celosvětovým fenoménem, k němuž jsou připojeny miliony počítačů. Objevují se zcela nové možnosti porušování autorských práv nejen k počítačovým programům, a toto porušování se stává jednodušším a dostupným prakticky komukoliv. Asi poslední pochybnosti o nutnosti speciální právní úpravy pro moderní autorská díla, jakými jsou i počítačové programy, mizí po rozšíření vypalovací mechaniky, umožňující rozmnožovat CD s na tehdejší poměry obrovskou a jedinečnou kapacitou 650 MB. Naděje těch, kteří doufali, že (podobně jako kdysi u gramofonových desek) nemožnost vytvářet rozmnoženiny v domácím prostředí postupně vymytí počítačové pirátství, ztroskotaly. Legislativním procesem tedy prochází první specifické úpravy počítačových programů, v kontinentální oblasti především v rámci autorského práva. Stále častěji se však také ozývají hlasy, že počítačové programy se natolik liší od ostatních autorských děl, že by jejich úprava měla být přesunuta mimo autorskoprávní rámec.

Objevují se názory, že by počítačové programy měly být zahrnuty pod ochranu zajišťovanou patenty. Hlavní rozdíl mezi autorskoprávní a patentovou ochranou spočívá v tom, že patentová ochrana poskytuje ochranu již samotné myšlence, na které je dílo založeno, zatímco autorskoprávní ochrana chrání až ztvárnění této myšlenky. Použití na počítačové programy ochranu poskytovanou patentovým právem by znamenalo významně posílit postavení „originálních“ (nebo spíše rychlejších) autorů počítačových programů na úkor těch, kteří své programy staví na osvědčených metodách a myšlenkách druhých. Bezesporu by to vedlo mj. k monopolizaci trhu se softwarem a k likvidaci některých malých softwarových společností. Představme si například situaci, kdy by takové funkce, jako Drag&Drop, Mouse gestures nebo Koš mohly být pouze v produktech jediného softwarehousu, resp. za jejich užití v jiných produktech by bylo třeba platit. Navíc, na rozdíl od autorskoprávní ochrany, registrace patentu není poskytována bezplatně, což by např. pro programátory – fyzické osoby mohl být rovněž

problém.¹ I když by tento způsob ochrany jistě nepřinesl pouze negativa, a zejména velkým softwarovým společnostem by pomohl v boji proti pirátství, je asi správné, že poslední pokus o zavedení patentovatelnosti software na evropské úrovni skončil zejména díky masivním protestům odborné veřejnosti neúspěchem.

Schůdnější by snad byla cesta naprosto samostatné úpravy počítačových programů ve zvláštních normách, založená na podobném základu jako současná úprava autorskoprávní, ale více zohledňující zvláštní povahu počítačových programů a blížící se angloamerické copyrightové úpravě. Kudy se bude ubírat české a evropské právo, ukáže však až čas.

1.2 ...a současnost

Autorské právo je u nás, stejně jako ve většině ostatních zemí světa, jedním z nejporušovanějších souborů právních norem. Těžko bychom dnes hledali mladého člověka, který, má-li k tomu prostředky, nikdy kamarádovi nevypálil jediné hudební CD, nebo z internetu nestáhl nelegálně jediný program.

Autorské právo má totiž zvláštní povahu. Hluboko v naší kultuře je zakořeněno, že připravit jiného o něco, co mu patří, je špatné. Proto chápeme, že je špatné krást. Srovnávat zásah do autorského práva s krádeží, jak se často děje v protipirátských kampaních, však nelze. Při kopírování počítačového programu nevzniká skutečná škoda, pachatel se sice neoprávněně obohacuje, majetek poškozeného se nicméně neztenčí. Hezké přirovnání najdeme v publikaci M. Matějky²: Absurditu srovnání porušení autorského práva a krádeže v obchodě si uvědomíme, představíme-li si, co by se stalo, kdyby bylo možné např. rohlík v obchodě rozmnožit kopírováním tak, jako počítačový program. Počítačový program je nehmotný statek a i když se často hovoří o „duševním vlastnictví“, srovnávat autorská práva s právem vlastnickým z výše uvedeného důvodu nemůžeme.

Dalším důvodem, proč dochází k pirátskému kopírování počítačových programů, jsou ceny běžného software. Vzhledem k tomu, že většina softwarových společností jsou nadnárodní korporace se základnou ve Spojených Státech nebo západní Evropě, odpovídají ceny jejich produktů cenové hladině v těchto zemích. Pro některé uživatele se tak legální kopie mnoha programů stávají cenově nedostupné, přitom jsou však pro ně nezbytné a ne vždy existuje levnější alternativa.

¹ Blíže k nevýhodám patentovatelnosti počítačových programů (i když ne se vším lze souhlasit) viz např.: Maxera, D.: Proč jsou softwarové patenty špatné (lupa.cz, 21.2.2005)

² Matějka, M.: Počítačová kriminalita, Computer Press, Praha, 2002 – str. 14

V řadě odvětví (operační systémy, kancelářský software, profesionální grafický software) neexistují alternativní konkurenceschopné produkty. A tak zatímco velké softwarové společnosti již léta tvrdě bojují za dodržování autorských práv, pravidla na ochranu hospodářské soutěže se na poli autorského práva začínají vynucovat teprve nyní (viz v poslední době snad poněkud kontroverzní postup Evropské komise ve vztahu ke společnosti Microsoft). Arogantní vystupování některých dominantních světových softwarových společností v každém případě ke snížení počtu porušování autorských práv nepřispívá.

Praxe navíc vypadá tak, že zatímco právní normy chránící autorské právo jsou nepřiměřeně přísné, státní orgány jsou (snad právě proto) při jejich aplikaci a vynucování minimálně v případě domácích uživatelů často velmi mírné. Podobný postoj lze sledovat i na evropské úrovni: Směrnice o právní ochraně počítačových programů zavazuje členské státy postihovat pouze neoprávněné uvádění rozmnoženin počítačových programů do oběhu a jejich držení pro obchodní účely (nikoliv tedy pro osobní potřebu fyzických osob). Ostatně autorské právo je velmi složité a většina běžných uživatelů počítačových programů v ČR nemá nejmenší představu o tom, co je a co není zásahem do autorského práva. Je sice pravda, že neznalost práva neomlouvá, ve chvíli, kdy svá práva a povinnosti nezná téměř nikdo, je třeba hledat odpovědnost i jinde než u jednotlivce. Nutno říci že i v některých státech, kde je právní vědomí veřejnosti v oblasti autorského práva na vyšší úrovni, kvete počítačové pirátství tak jako u nás.

Snížit podíl nelegálních rozmnoženin počítačových programů na trhu není jednoduché, ukazuje se však, že pouhé zpřísnění sankcí k cíli nevede. Je třeba především rozumnou ochranou hospodářské soutěže a vyváženou autorskoprávní úpravou vytvořit takové prostředí, ve kterém se drobní uživatelé a malí autoři nebudou muset cítit jako oběti a běžné počítačové programy budou cenově dostupné pro většinu uživatelů. Pak se snad podaří přesvědčit širokou veřejnost o tom, že pirátské kopírování programů, byť není krádeží, není správné.

Je také možné, že podíl nelegálního softwaru klesne časem sám od sebe. Roste počet freeware, opensource nebo pod GPL šířených programů, které mohou být plnohodnotnou alternativou těch, za které je třeba platit. Operační systém Linux je stále populárnější a jeho nové distribuce začínají být srozumitelné i pro běžné uživatele. Navíc i některé malé a střední softwarové společnosti mění strategii a nabízejí některé své produkty zdarma např. pro studenty, školy, neziskové organizace nebo i všechny domácí uživatele. Bojovat s nelegálním šířením jejich programů mezi známými a kamarády se jim nevyplatí, navíc mohou těžit z toho, že domácí uživatelé dají jejich produktu přednost před konkurencí, zvyknou si na něj a naučí se jej používat, což se následně příznivě projeví na prodeji firemní klientele – zaměstnavatelé se spíše vyplatí koupit nový software, než přeškolovat desítky zaměstnanců. I pro státní orgány je pak

mnohem jednodušší kontrolovat právnické osoby, než statisíce domácích uživatelů. Výše uvedené vesměs platí o všech typech programů, kromě počítačových her.

Počítačové hry se stále více orientují na hraní ve více hráčích po internetu. Některé nové hry už v podstatě ani jinak hrát nejde – a to přináší řadu možností, jak efektivně bránit jejich nelegálnímu rozmnožování, nebo spíše používání těchto nelegálních rozmnoženin. Ve chvíli, kdy je nutné se při hraní připojit do internetu, nečiní problém ověřit, že ve stejnou dobu např. nehrají dva lidé se stejným sériovým číslem. Hraní lze také podmínit zadáním uživatelského jména a hesla, bez něhož není možné se ke hře připojit apod.

Všechny tyto faktory, svou povahou technické i společenské, mohou vést k tomu, že podíl nelegálního softwaru na trhu v následujících letech klesne řádově i o desítky procent.

Ať už vše dopadne jakkoliv, ochrana počítačových programů, stejně jako jiných autorských děl, je zejména v dnešní době nesporně důležitá. I když, jak tvrdí její odpůrci, vede k určitému pokřivení tržního prostředí a snad i brzdí technický rozvoj, motivuje autory k tvůrčí činnosti a vede k právní jistotě autorů i uživatelů jejich děl.

Pojďme se nyní podívat na to, jak počítačové programy chrání český právní řád.

2 Počítačový program a rozsah ochrany

Před tím, než se zaměříme na samotnou ochranu počítačových programů, je třeba si ujasnit, co pod pojmem počítačový program chápeme a za jakých podmínek je počítačový program považován za autorské dílo.

Český právní řád (vč. autorského zákona) s pojmy jako „počítačový program“, „programové vybavení počítače“ či „software“ často pracuje, důsledně se však vyhýbá jejich definici a spoléhá na všeobecné povědomí veřejnosti o výpočetní technice. Vezmeme-li v úvahu rychlost vývoje informačních technologií, je tento přístup pochopitelný. Vytvořit definici počítačového programu či software, jež by během několika málo let nezastarala, se jeví jako téměř nesplnitelný úkol.

Podobnou definicí proto nenajdeme ani v řadě zahraničních právních řádů, např. Řecka, nenajdeme ji ani v evropských směrnicih zabývajících se autorským právem. Oproti tomu pojem „počítačový program“ vysvětluje např. The Copyright Law of the USA („*A computer program is set of statements or instructions to be used directly or indirectly in a computer in order to bring about a certain result*“) či slovenský autorský zákon („*Počítačový program je súbor príkazov a inštrukcií použitých priamo alebo nepriamo v počítači. Príkazy a inštrukcie môžu byť napísané alebo vyjadrené v zdrojovom kóde alebo v strojovom kóde. Neoddeliteľnou súčasťou počítačového programu je aj podkladový materiál potrebný na jeho prípravu; ak spĺňa pojmové znaky diela, je chránený ako literárne dielo.*“). Poslední příklad dokazuje, jak obtížné je vytvořit dokonalou legální definici v oblasti výpočetní techniky. Jistě nebylo záměrem slovenského zákonodárce vyloučit z autorskoprávní ochrany aplikace pro mobilní telefony (např. tzv. midlety), vzhledem k tomu, že se nejedná o programy použité „*priamo alebo nepriamo v počítači*“, nebudou nicméně tyto jinak plnohodnotné programy podle slovenského autorského zákona pravděpodobně vůbec chráněny.

Řadu definic počítačového programu či software nalezneme také v odborné literatuře, program tak je definován například jako:

„...posloupnost příkazů, návěstí, textových bloků a dalších jazykových konstruktů příslušného programovacího jazyka; posloupnost zpravidla reprezentuje předpis pro realizaci výpočtu, pro zpracování dat, pro řízení různých druhů procesů“³

„...struktura daná organizací dat, posloupností instrukcí a volbou algoritmů a způsobem komunikace s uživatelem, to vše zapsáno ve zdrojovém nebo strojovém kódu (na médiu, nosiči)“⁴

³ Kolektiv autorů: Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích (encyklopedie Diderot), Nakladatelský dům OP, Praha, 1997 – III. sv., str. 575

⁴ Vlček, M.: Softwarové právo pro každý den, Grada, Praha, 1993

„...posloupnost příkazů pro procesor počítače.“ „Program je reprezentován souborem v paměti počítače (obvykle s příponou „.exe“ nebo „.com“), součástí programu však může být množství dalších souborů nejrůznějších typů. K zápisu programu v souboru (textovém) je použit programovací jazyk; tomuto souboru se říká zdrojový program.“⁵

„...instrukce, které způsobí, že hardware počítače pracuje“⁶

Počítačový program bývá někdy ztotožňován s pojmem software⁷, jindy je software chápán jako širší pojem, zahrnující kromě samotného programu i přiloženou dokumentaci (manuál), aktualizace, či technickou podporu. Často se používá výraz „krabicový software“, označující program s jeho příslušenstvím zakoupený „v krabici“ (tedy na hmotném nosiči) jako protiklad programu staženému ze sítě internet (bez hmotného nosiče a příslušenství). Pojem „krabicový software“ bývá také používán k označení programů distribuovaných mezi širokou veřejností ve větším množství jako protiklad k programu vytvořenému na objednávku pro konkrétního zákazníka.

Český právní řád považuje za autorské dílo pouze takový počítačový program, který je původní v tom smyslu, že je autorovým vlastním duševním výtvořem (§ 2 odst. 2 AZ). Směrnice o právní ochraně počítačových programů (a stejně tak novelizované znění AZ) zdůrazňuje, že původnost je jediným kritériem pro přiznání či nepřiznání ochrany konkrétnímu počítačovému programu.

Není tedy třeba, aby byl počítačový program jedinečným, statisticky neopakovatelným výtvořem, jak je tomu u ostatních autorských děl. Stačí, pokud bude jako produkt tvůrčí duševní činnosti fyzické osoby natolik původní, že jej bude možné objektivně odlišit od programů jiných autorů, směřujících ke stejnému cíli. Postačí přitom, pokud bude tato původnost (novost, autorův „rukopis“) patrná pouze ve zdrojovém kódu programu, i když výstup na monitoru po spuštění programu bude podobný⁸, nebo naopak pokud vnější vzhled programu bude odlišný, i když při jeho programování byly použity podobné mechanismy a posloupnosti příkazů⁹. V případě, že by hrozilo nebezpečí záměny nového počítačového programu s jiným dílem, může však jít (při splnění podmínek dle § 45 AZ) o zásah do práv autora prvotního díla.

⁵ Hindls, R. –Holman, R. –Hornová, S. a kolektiv: Ekonomický slovník, C.H.Beck, Praha, 2003 – str. 318

⁶ Microsoft Press: Slovník výpočetní techniky, česky Plus s.r.o., Praha, 1993 – str. 346

⁷ Microsoft Press: Slovník výpočetní techniky, česky Plus s.r.o., Praha, 1993 – str. 301

⁸ Například operační systémy MS Windows a některé distribuce Linuxu jsou si na první pohled při spuštění na počítači velmi podobné, ale jsou založeny na úplně jiných principech a vznikly s použitím jiných programovacích jazyků

⁹ Windows 95 a Windows 98 jsou založeny na stejných principech a pokud bychom měli to štěstí a mohli prostudovat jejich zdrojové kódy, pravděpodobně bychom zjistili, že jsou velmi podobné. Přesto, díky jednoduššímu ovládní, novým funkcím a grafice a automatizaci některých procesů jistě můžeme nové Windows považovat za samostatné autorské dílo.

Autorským dílem nebudou rutinně zpracovávané programy, programy vzniklé jako výstup jiného programu bez zásahu člověka, dávkové soubory (typicky soubory s koncovkou .bat) nebo programy natolik jednoduché, že je lze vytvořit pouze jedním či dvěma postupy. V žádném z těchto případů totiž nelze uplatnit tvůrčí schopnosti fyzické osoby a naplnit tak požadavek původnosti stanovený zákonem.

Rozlišit, zda se v konkrétním případě jedná o počítačový program a pokud ano, zda jde o počítačový program původní, může být v praxi velmi obtížné a vždy je třeba každý případ posuzovat individuálně. Určité nejasnosti se mohou objevit zejména v těchto případech:

Internetové (webové) stránky nebývají za počítačový program považovány. Jazyk, ve kterém jsou napsány (HTML) umožňuje pouze jednoduché formátování, popř. vkládání obrázků či odkazů, stránky napsané pouze v HTML proto pro svoji jednoduchost nebudou počítačovým programem (jejich obsah ale může být chráněn jako dílo literární, vložené fotografie jako dílo fotografické apod.). Složitější stránky vytvářené za pomoci tabulek, obrázků, či kaskádových stylů mohou být chráněny sami o sobě také jako dílo výtvarné, splní-li požadavek jedinečnosti (nikoliv pouze původnosti). Internetové stránky však mohou obsahovat aktivní prvky a skripty spouštěné ať již na straně serveru (např. PHP skripty) či na straně klienta ve webovém prohlížeči (např. JAVASCRIPT), které dle mého názoru, budou-li splňovat požadavek původnosti, budou autorským zákonem chráněny jako počítačový program¹⁰.

Macromedia Flash je platforma pro tvorbu multimediálních souborů. Ve Flashi tak lze vytvořit obrázky, animace, prezentace, internetové stránky a dokonce i hry. Z pohledu autorského práva se tak může jednat o dílo výtvarné (u obrázků), audiovizuální (u animací a videí) či o počítačový program (u her a obvykle i ve Flashi vytvořených internetových stránek). Nesmíme se přitom nechat zmást formátem souboru, neboť prakticky každé dílo vytvořené ve Flashi lze exportovat do binární podoby (koncovka .com či .exe), takže se jeví jako počítačový program, ač jím být nemusí. Každé dílo je třeba posuzovat podle obsahu, nikoliv podle formy, do které je exportováno. Při posuzování, zda jde o dílo audiovizuální či o počítačový program vytvořený ve Flashi, nám může pomoci „test interaktivity“ – mají-li zásahy uživatele vliv na chování aplikace, půjde o počítačový program. Pokud ne, půjde pravděpodobně o dílo audiovizuální.

Počítačové viry jsou jednoduché a obvykle velmi malé (řádově stovky bajtů) počítačové programy, které se obvykle proti vůli uživatele „samovolně“ šíří a rozmnožují, a vedle toho vykonávají jinou destruktivní nebo nedestruktivní činnost. **Trojské koně** jsou programy, které

¹⁰ Podobný názor má i většina autorů; viz např. Čermák, J.: Internet a autorské právo (2. vydání), Linde, Praha, 2003 – str. 53

potají umožňují vzdálený přístup do počítače, ve kterém jsou nainstalovány. Jako **adware** je označován program, který po instalaci stahuje a uživateli zobrazuje často nevyžádané reklamy.

I když se ve všech těchto případech jedná obvykle o škodlivé a zákon porušující programy, nesmíme zapomínat na to, že autorskoprávní ochrana náleží každému počítačovému programu, který splňuje požadavek původnosti. Většina počítačových virů bude ovšem natolik jednoduchá, že nebude možné hovořit o tvůrčí činnosti při jejich programování a tedy nebudou autorským právem chráněny. Existují však sofistikované viry, které se dokáží maskovat před antivirovými programy, rozmnožovat mnoha různými způsoby a k tomu ještě např. umožňují vzdálený přístup do napadeného počítače. Takové mohou být považovány za původní programy se všemi z toho vyplývajícími důsledky. Tvůrci počítačových virů se však s pochopitelných důvodů snaží zůstat v anonymitě a proto jakékoliv jimi vyvolávané spory o autorská práva nejsou příliš pravděpodobné.

Jiná je však situace u adware. Je-li uživatel před instalací programu předem upozorněn na následné zobrazování reklamy, může se jednat o naprosto legitimní způsob financování počítačového programu. Podobně software chovající se jako trojský kůň bývá často úmyslně nainstalován v internetových kavárnách či jiných počítačových sítích za účelem usnadnění dálkové správy počítačů administrátorem. To však antivirový program nepozná, tyto programy detekuje jako škodlivé kódy a snaží se je odstranit. Může se tak jednat o zásah do autorského práva, a to už při samotné tvorbě antiviru, kdy je třeba dekompileovat a analyzovat viry a jiné programy, které má antivir rozpoznat. I když u nás zatím nedošlo k soudním sporům¹¹, tvůrci antivirů často čelí hrozbám a stížnostem na toto téma a obvykle je řeší tak, že buďto daný program z databáze virů úplně vyřadí, nebo jej jejich antiviry sice detekují, ale neodstraní. Pro větší zákazníky pak vytváří speciální verze antivirových programů, ve kterých virovou databázi upraví dle přání klienta.

Výše nastíněný postup je zřejmě jediný možný. Autorský zákon ve svém § 2 odst. 2 pro počítačové programy výslovně stanoví, že jiná kritéria než požadavek původnosti se při stanovení způsobilosti k jejich ochraně neuplatňují. Jinými slovy nezáleží na tom, k čemu program slouží, či zda je sám o sobě výsledkem nebo prostředkem porušení práva. Zatímco případné trestní řízení proti tvůrcům antivirových programů by s největší pravděpodobností bylo zastaveno pro nedostatek společenské nebezpečnosti jejich jednání, výsledek občanskoprávního sporu lze jen těžko předpovědět. Hlavní příčinu problémů vidím v tom, že tvůrci antivirů v podstatě „využívají“ virů a podobných programů k dosažení vlastního zisku. Čím více adware, spyware, trojských koní a virů je jejich program schopen odhalit, tím je úspěšnější a tím se lépe

¹¹ V zahraničí naopak již podobný spor běží, viz Waic, V.: Svět se opět zbláznil: Výrobce adware žaluje bezpečnostní firmu (lupa.cz, 21.5.2007)

prodává. Dekompilaci a zakomponování „škodlivého kódu“ do virové databáze antivirového programu nemůžeme podřadit pod žádnou zákonnou licenci a půjde tak vždy o zásah do autorského práva. Zatímco vymáhání náhrady škody nebude zřejmě připadat v úvahu, vymáhání bezdůvodného obohacení vidím vzhledem k výdělečnému charakteru tvůrců antivirových programů jako reálné – a u světově rozšířených nebo těžko detekovatelných virů nepůjde jistě o malé částky. Jediným řešením by zřejmě mohlo být použití § 3 OZ, který stanoví, že *výkon práv...nesmí být v rozporu s dobrými mravy*. Je však obecnou otázkou občanského práva, zda lze toto ustanovení použít v případě žaloby na bezdůvodné obohacení, jinak řečeno, zda může být vrácení bezdůvodného obohacení ze své podstaty vůbec někdy v rozporu s dobrými mravy. Podle mého názoru nikoliv.

Aplikace pro mobilní telefony je dle mého názoru nutné považovat za počítačové programy a v případě jejich původnosti jim přiznat autorskoprávní ochranu. Vždyť nejnovější mobily jsou mnohdy výkonnější než jen pár let starý počítač a dokáží téměř totéž co současné přenosné počítače. Rozdíly ve výkonnosti mezi stolním počítačem a mobilním telefonem se stále rychleji stírají a brzy půjde o téměř rovnocenná zařízení. Při absenci definice počítačového programu v českém právu tak považuji za správné přiznat autorskoprávní ochranu i programům primárně určeným pro jiná zařízení než jsou běžné stolní počítače, tedy i aplikacím pro mobilní telefony a PDA. Bylo by nepřipustné u dvou stejně složitých programů jeden chránit a druhý nikoliv jen proto, že je určen pro jiné zařízení. Takový restriktivní výklad by odporoval smyslu a účelu autorského práva. Je běžné, že s rozvojem techniky se v právu objevují mezery, které je nutné, je-li to alespoň trochu možné, vyplňovat analogií a výkladem právních norem. Absence definice počítačového programu takový rozšiřující výklad dle mého názoru umožňuje. Stejně je dle mého názoru třeba postupovat i u her určených nikoliv pro počítač, ale pro tzv. herní konzole.

Firmware je program uložený obvykle v paměti typu ROM zajišťující základní fungování přístroje (v počítači je to BIOS, ale firmware mají např. i mechaniky CD/DVD-ROM, mobilní telefony a jiné složitější elektrospotřebiče). Zabývat se tím, zda může být firmware chráněn autorským právem, má význam pouze ve chvíli, kdy jej lze bez zvláštního vybavení do přístroje nahrát (což je možné u stále většího množství přístrojů). V takovém případě je dle mého názoru nutné firmwaru přiznat ochranu jako počítačovému programu, byť se obvykle nejedná o program určený pro počítač. Platí zde totéž, co jsme již zmínili u aplikací pro mobilní telefony – při absenci legální definice je v souladu se smyslem a účelem autorského zákona pojem počítačový program vykládat co nejširším způsobem a ochranu tak přiznat i firmwaru, bude-li původní. Ostatně také podle preambule směrnice o právní ochraně počítačových programů se

„počítačovým programem rozumí programy v jakékoliv formě, včetně těch, které jsou součástí technického vybavení (hardware)“.

Počítačové hry jsou někdy považovány za díla audiovizuální. Tento názor je třeba odmítnout, neboť zákon audiovizuální dílo definuje jako dílo, které „...sestává z řady zaznamenaných spolu souvisejících obrazů, vyvolávajících dojem pohybu...“ (§ 62 odst. 1). Počítačové hry však nejsou založeny na sérii zaznamenaných obrazů, jak je tomu u běžných filmů, ale na instrukcích srozumitelných pro počítač. Obrazy (tedy to, co uživatel vidí na obrazovce počítače) jsou generovány na základě těchto instrukcí a v závislosti na chování hráče. Se vzrůstající propracovaností a složitostí počítačových her se také stále častěji objevuje názor, že dnešní počítačová hra je pro svou specifickou povahu spíše než počítačovým programem autorským dílem sui genesis, výslovně neuvedeným v autorském zákoně. Výčet autorských děl v § 2 AZ je demonstrativní a takový výklad umožňuje. Považovali-li bychom počítačové hry za dílo audiovizuální či dílo sui generis, museli bychom připustit jejich rozmnožování pro osobní potřebu ve smyslu § 30 AZ a pro posouzení, zda se jedná o autorské dílo, bychom museli zkoumat jejich jedinečnost (původnost by při tomto výkladu nestačila).

Podle některých poněkud extrémních názorů¹² je třeba za počítačový program považovat i **DVD s filmem**, respektive menu a případně jednoduché hry, které disk obsahuje. Zatímco v případě her, které se ale na discích objevují spíše výjimečně, lze většinou souhlasit, menu dle mého názoru počítačovým programem nebude. Jedná se totiž obvykle o spojení děl obrazových, hudebních, případně částí na disku obsaženého filmu jakožto díla audiovizuálního. Samotné spojení je pak z technického hlediska provedeno natolik jednoduchým způsobem, že jen těžko lze mluvit o původnosti programátorské práce, která vedla k jeho vytvoření. Může se tedy jednat nanejvýš o dílo souborné.

Je-li splněna podmínka původnosti, je počítačový program autorským dílem, ať už je vyjádřen v jakékoliv objektivně vnímatelné podobě, včetně podoby elektronické (§ 2 odst. 1 AZ). Postačí přitom, pokud bude program vnímatelný pouze pro úzký okruh osob¹³ či bude vnímatelný jen nepřímo¹⁴. Stejně tak nezáleží na tom, jak dlouho bude dílo takto objektivně vnímatelné, či jak dlouho bude vůbec existovat¹⁵. Naproti tomu nebudou chráněny jakékoliv části programu nacházející se pouze v mysli programátora, neboť nepůjde o objektivně vnímatelnou podobu díla.

¹² Viz např. diskuse na serveru www.lupa.cz pod článkem „Proč je výměnná síť s DVD legální“ z 28.3.2007

¹³ Např. zdrojový kód pochopí pouze programátor znalý programovacího jazyka, ve kterém je program napsán

¹⁴ Např. strojový kód je pro člověka jen nepřehledný soubor znaků, teprve prostřednictvím počítače jej lze vnímat jako autorské dílo

¹⁵ Autorským dílem tak budou i programy uložené v paměti RAM či v adresářích sloužících pro dočasné ukládání souborů (typicky /TEMP) – blíže viz § 66 odst. 2 AZ

Počítačový program je chráněn ve formě zdrojového i strojového kódu (čl. 10 odst. 1 TRIPS). Zdrojovým kódem přitom rozumíme posloupnost příkazů napsanou v konkrétním programovacím jazyce (např. C/C++, JAVA, PASCAL). Jedná se v podstatě o kombinaci matematických a logických operací a příkazů, které jsou pro programátora srozumitelné a se kterými může pracovat. Po dokončení je třeba program zkompileovat – převést jej z formy srozumitelné pro člověka do formy srozumitelné pro počítač. Výsledkem je tzv. strojový, nebo též binární kód programu. Ochranu je třeba přiznat nejen kódům programu, ale i jeho zobrazení na monitoru počítače během jeho spuštění, jakožto nedílné součásti počítačového programu.

Kromě počítačového programu jsou chráněny i přípravné koncepční materiály. Myšlenky a principy, na nichž je založen jakýkoli prvek počítačového programu, včetně těch, které jsou podkladem jeho propojení s jiným programem, nejsou autorským zákonem chráněny (§ 65 AZ). Chráněn tedy není ani samotný programovací jazyk, ve kterém je program napsán. Software použitý k napsání programu, pomocí něhož je program následně zkompileován, však chráněn být může.

Při splnění podmínky původnosti je podle § 2 odst. 3 AZ počítačový program chráněn nejen jako celek, ale jsou chráněny i jeho části a jednotlivé vývojové fáze, chráněn je i jeho název a jména postav v programu (nebo spíše v počítačové hře) se vyskytujícími. Podle § 2 odst. 4 AZ je chráněn i počítačový program, který vznikl tvůrčím zpracováním jiného programu, nebo jeho překladem do jiného jazyka¹⁶. K této činnosti je třeba souhlasu původního autora, i bez něj však vznikne nové chráněné dílo, zpracovatel nebo překladatel bude nicméně odpovědný za porušení autorských práv k dílu původnímu (viz dále).

Počítačový program včetně přípravných koncepčních materiálů je chráněn jako dílo literární. Při práci s autorským zákonem musíme nejprve aplikovat speciální ustanovení týkající se pouze počítačových programů, subsidiárně potom ustanovení vztahující se na díla literární a při jejich absenci pak obecná ustanovení vztahující se na všechna autorská díla.

¹⁶ Zákon zde chápe jazyk jako prostředek komunikace mezi lidmi, nikoliv jako jazyk programovací. Nicméně tvůrčím přepsáním programu v jiném programovacím jazyce s cílem vytvořit program, který se na monitoru počítače bude chovat stejně jako předloha (tzv. portace), vznikne podle mého názoru rovněž nové chráněné dílo, neboť při jeho psaní půjde o tvůrčí duševní činnost autora, který bude stát před problémem jak realizovat předlohu v naprosto odlišném prostředí a odlišným způsobem. I v tomto případě bude ale třeba souhlasu původního autora, neboť jinak půjde o nedovolenou napodobeninu a zásah do práv autora původního díla. V důsledku tak platí stejná úprava pro překlad do jiného „běžného“ jazyka, stejně jako jazyka programovacího

3 Autor počítačového programu

Autorem počítačového programu, stejně jako jiných autorských děl, může být podle § 5 odst. 1 AZ pouze fyzická osoba, která toto dílo vlastní tvůrčí činností vytvoří. Český autorský zákon tak vychází z kontinentálního pojetí autorství a zásady pravdivosti. Právní osoba může sice některá práva autora vykonávat, vždy však půjde o odvozené nabytí těchto práv a sama za autora nemůže být nikdy považována.

Toto pojetí je zajisté správné u většiny ostatních druhů autorských děl, u počítačových programů však zcela neodpovídá situaci, za které počítačové programy vznikají, a nejen v odborné literatuře se začínají ozývat hlasy volající po změně¹⁷. Jde totiž zpravidla o díla zaměstnanecká, na kterých se podílejí desítky spoluautorů. Zaměstnavatel navíc programátory nejen platí, ale rovněž koordinuje jejich práci a zajišťuje jim zázemí včetně často velmi drahého softwarového a hardwarového vybavení, bez čehož by počítačový program vůbec nemohl vzniknout. Veškeré riziko a odpovědnost je na zaměstnavateli, zatímco zaměstnanci vytvářejí obvykle pouze nepatrné střípky mozaiky, která bez přispění zaměstnavatele nikdy nebude plnohodnotným autorským dílem. Je proto otázkou, zda u počítačových programů nevytvořit výjimku a neumožnit autorství zaměstnavatele jako právnické osoby. Současná koncepce, která za určitých podmínek přenáší výkon majetkových práv na zaměstnavatele, se zdá na nicméně pro většinu standardních situací dostatečná.

Vytvoření autorského díla (včetně počítačového programu) je faktickou činností a nikoliv právním úkonem. Vytvořit autorské dílo tak mohou i osoby s omezenou způsobilostí k právním úkonům, či bez způsobilosti k právním úkonům (např. děti). Nakládání s autorským dílem (např. uzavření licenční smlouvy) je však právním úkonem a proto za osoby, které způsobilost k právním úkonům nemají, bude jednat jejich zákonný zástupce, soudem určený opatrovník apod. Samotné vytvoření autorského díla je však vázáno na individualitu konkrétní fyzické osoby a proto tuto činnost není možné provést v zastoupení. Z toho vyplývá mimo jiné také to, že při objednávce autorského díla smrtí zhotovitele závazek nepřechází na jeho právního nástupce, ale zaniká pro nemožnost plnění.

Zákon (§ 6 AZ) stanoví vyvrátitelnou právní domněnku, podle které se za autora považuje fyzická osoba, jejíž jméno je uvedeno na autorském díle. Je třeba si uvědomit, že toto ustanovení rozhodně nezakládá povinnost autora své jméno na díle uvádět. Pokud však uvedeno je, posiluje postavení osoby uvedené jako autor. Bude-li totiž kdokoliv chtít prokázat, že autorem je někdo jiný, bude důkazní břemeno jen na něm. Uvést je možné nejen pravé jméno, ale i

¹⁷ Např. Smejkal, V. a kolektiv: Právo informačních a telekomunikačních systémů (2. vydání) – str. 527-528

pseudonym (v prostředí internetu typicky např. tzv. „nickname“ – přezdívku užívanou v diskusních fórech a na chatech). Pseudonym však nesmí vzbuzovat pochybnost o autorově pravé totožnosti, což je třeba zejména v anonymním prostředí internetu mít stále na paměti. Pseudonym je teoreticky možné použít např. i při uzavírání licenčních smluv, vzhledem k riziku nedostatečné identifikace smluvní strany a následné neplatnosti smlouvy však tento postup nelze doporučit. Pod pseudonymem může vystupovat i více osob. Zákon toto právo sice výslovně přiznává pouze skupině výkonných umělců (§ 70 odst. 2 AZ), ale souhlasím s názorem prezentovaným v komentáři k AZ¹⁸, že je možné toto právo přiznat analogicky všem autorům. U počítačových programů půjde o jev velmi častý, pod společným pseudonymem budou vystupovat např. i skupiny programátorů pracujících pro velké softwarové společnosti. Pod společnými pseudonymy vystupují rovněž různé hackerské a crackerské skupiny tvořící často nepříliš legální nástroje pro průniky do počítačů či obcházení ochrany počítačových programů¹⁹.

Jedním ze základních práv autora je právo osobovat si autorství a rozhodnout o tom, zda a jakým způsobem má být jeho jméno uvedeno při zveřejnění díla. Záleží pouze na autorovi, zda se rozhodne uvést u díla své plné jméno, či krycí jméno, uměleckou značku apod. (pak hovoříme o díle pseudonymním), či zda se rozhodne své jméno u díla vůbec neuvádět (pak hovoříme o díle anonymním). Jedná se o výlučné právo autora absolutní povahy, se kterým nelze disponovat, nelze se jej ani vzdát. Autor může své rozhodnutí kdykoliv i jednostranně změnit, a to s účinky ex nunc. Zákon v § 7 odst. 1 dále výslovně stanoví, že v případě že se autor rozhodne své dílo zveřejnit jako dílo anonymní či pseudonymní, není dovoleno jeho jméno prozradit. Jakékoliv užití díla v rozporu s rozhodnutím autora je zásadně zásahem do autorského práva se všemi důsledky, které z toho plynou.

Platí vyvratitelná právní domněnka, že dokud se autor ke svému anonymnímu či pseudonymnímu dílu veřejně nepřihlásí, zastupuje autora při výkonu a ochraně jeho autorských práv osoba, která dílo oprávněně (§ 4 odst. 1 AZ) zveřejnila, a to vlastním jménem a na účet autora (jde tedy o nepřímé zastoupení). Veřejného přihlášení se k dílu není třeba, vejde-li autorovo pravé jméno v obecnou známost (§ 7 odst. 2 AZ). K veřejnému přihlášení se k dílu může dojít například prostřednictvím sdělovacích prostředků, zejména u počítačových programů bude však praktičtější umístit toto prohlášení se za autora na internetové stránky dotyčného programu či jeho zveřejnitelů nebo vydavatele.

¹⁸ Kříž, J. -Holcová, I. -Kordač, J. -Křesťanová V.: Autorský zákon – komentář (2. vydání), Linde, Praha, 2005 – str. 67

¹⁹ Např. hackerská skupina CzERT, či crackerská skupina Razor 1911

4 Práva autora k dílu

Právo autorské k dílu vzniká okamžikem, kdy je dílo vyjádřeno v jakékoliv objektivně vnímatelné podobě (§ 9 odst. 1 AZ). S ohledem na to, co bylo uvedeno dříve jen připomeňme, že postačí, bude li dílo objektivně vnímatelné jen pro úzký okruh osob a takto chráněno bude i dílo nedokončené, resp. jeho část.

České právo vychází z kontinentálního pojetí autorského práva a je založeno na zásadě neformálnosti. Pro vznik práv není důležité, zda již dílo bylo zveřejněno, či je vyjádřeno v hmotné podobě či na hmotném nosiči²⁰. Bez právního významu je i tzv. copyrightová doložka vyjadřovaná obvykle ve formě © <autor nebo držitel práv> <rok zveřejnění>²¹, která má význam pouze pro zajištění ochrany ve státech, ve kterých se na rozdíl od naší právní úpravy pro přiznání ochrany požaduje splnění určitých formálních náležitostí²². Její uvedení na našem území má především informativní charakter, pomáhá případnému zájemci o užití díla vyhledat osobu, na kterou se musí obrátit s žádostí na uzavření licenční smlouvy. Proto by v této doložce měla být uvedena osoba, která má právo takovou licenci uzavřít. Kromě autora to tedy může být držitel výhradní neomezené licence či vykonavatel majetkových práv (u zaměstnaneckých děl a počítačových programů na objednávku). Doložka by měla být uvedena na viditelném místě od počátku na každém zveřejněném exempláři díla.²³

V České republice neexistuje podobný centrální státem uznaný rejstřík autorských děl, jaký známe například u patentů. Registrovat autorská díla mohou různá sdružení a společnosti, které ale vždy mají soukromoprávní povahu a proto zápis do takového rejstříku rozhodně nemá konstitutivní charakter a jeho úloha v případném sporu bude spíše podpůrná. Podobného výsledku lze dosáhnout uložením kopie díla (v našem případě počítačového programu) do notářské úschovy, či jejím zasláním poštou na vlastní adresu (poštovní razítko na neotevřené obálce zde prokazuje datum, ve kterém dílo již existovalo).

Je důležité si uvědomit, že práva k autorskému dílu a práva k věci, prostřednictvím které je dílo vyjádřeno (u počítačových programů půjde o nosiče dat, jakými je DVD či harddisk počítače), jsou dvě různé skupiny práv, jejichž držitelé mohou být naprosto odlišné osoby²⁴.

²⁰ Opačná koncepce existuje např. v USA

²¹ V souladu s čl. III Všeobecné úmluvy o právu autorském (134/1980 Sb.) např. u této práce

© Lukáš Chudoba 2007

²² Pod mezinárodním tlakem se však i v těchto státech význam copyrightové doložky snižuje a její neuvedení již nutně nemusí znamenat nepřiznání ochrany

²³ Kříž, J. -Holcová, I. -Kordač, J. -Křesťanová V.: Autorský zákon – komentář (2. vydání), Linde, Praha, 2005 – str. 74-76

²⁴ Např. počítačový pirát bude legitimním vlastníkem DVD, k software na něm vypáleném ale nebude mít žádná práva. Programátor vytvoří a uloží program na počítači patřícím jiné osobě, například v internetové kavárně - i když harddisk počítače bude ve vlastnictví provozovatele kavárny, veškerá autorská práva budou náležet programátorovi.

Autorský zákon ve svém § 9 odst. 3 výslovně uvádí, že bez výslovného ujednání se s nabytím práva k věci nenabývá právo dílo užít a naopak. Před novelou AZ č. 216/2006 Sb. uvedené ustanovení vyvolávalo řadu otázek. Jak řešit případ, kdy si zákazník v obchodu se softwarem „kupuje program“? Zdálo by se, že v takovém případě zákazník pouze kupuje nosič a k samotnému dílu mu žádná práva nevzniknou. Vzhledem k tomu, že ale licenční smlouvu, není-li výhradní, bylo již dříve možné uzavřít jakýmkoliv způsobem, tedy i ústně a dokonce i konkludentně, bylo možné vycházet z toho, že při „koupí programu“ byla zároveň uzavřena i licenční smlouva²⁵. Otázkou i přes uvedené bylo, zda v konkrétním případě došlo k platnému uzavření smlouvy a jaký byl rozsah takto udělené licence, a rovněž s platností licenčních podmínek, které v praxi softwarové společnosti často vkládají do krabic s programy, byl-a je-problém. Výše uvedená novela nicméně většinu problémů vyřešila institutem oprávněného uživatele rozmnoženiny počítačového programu (§66 AZ, viz dále) a možností učinit nabídku k uzavření licenční smlouvy i vůči neurčitému okruhu osob a jejího přijetí konkludentním jednáním (§ 46 AZ, viz dále).

Platný český autorský zákon (oproti předchozí úpravě z roku 1965) rozlišuje dvě kategorie práv autora, a to práva osobnostní a práva majetková. V obou případech se jedná o práva absolutní povahy, účinná proti všem. Autor je jediným originárním subjektem těchto práv, proto jsou tato práva v zákoně označena jako výlučná. Není možné se jich vzdát, není možné je ani převést na jiný subjekt. Zatímco osobnostní práva jsou pevně svázána s osobou autora a jeho smrtí zanikají, práva majetková trvají v zásadě 70 let po smrti autora (resp. posledního z autorů v případě spoluautorství), jsou předmětem dědictví a oprávnění k jejich výkonu (nikoliv však samotná tato práva) lze převést na třetí osobu.

Podobný dualismus založený na dvou více či méně oddělených kategoriích práv je typický především pro kontinentální právní řády. Oproti tomu zejména ve státech, jejichž systém označujeme jako copyrightový (např. USA), podobný dualismus nenajdeme. Osobnostní práva tu až na výjimky neexistují, což má za následek zejména to, že autor může volně disponovat se všemi svými právy, zejména je převést na jinou osobu. Je však třeba říci, že pod vlivem globalizace dochází pozvolna ke stírání rozdílů mezi oběma systémy a najít stát s čistě monistickým nebo dualistickým systémem autorských práv by již bylo obtížné. I v české úpravě, která je svou podstatou dualistická, nacházíme mnoho vazeb mezi oběma skupinami práv a hranice mezi nimi není vždy zcela ostrá.

²⁵ Viz též Kříž, J. -Holcová, I. -Kordač, J. -Křesťanová V.: Autorský zákon – komentář (2. vydání), Linde, Praha, 2005 – str. 76-78

Z pohledu evropského práva je pouze na členských státech, zda a jak si upraví osobnostní práva autora k dílu, zatímco určitý rozsah ochrany práv majetkových je definován jak v informační směrnici (čl. 2-4), tak ve směrnici o právní ochraně počítačových programů (čl. 4) a tvoří tedy minimální standard, který členské státy musí respektovat.

4.1 Práva osobnostní

Autor má především **právo rozhodnout o zveřejnění svého díla** (§ 11 odst. 1 AZ). Zveřejněním se přitom podle § 4 AZ rozumí první oprávněné veřejné přednesení, provedení, předvedení, vystavení, vydání či jiné zpřístupnění díla veřejnosti. Jedná se tedy o demonstrativní výčet a zveřejnění je možné provést v podstatě jakýmkoliv způsobem, pokud bude dílo oprávněně zpřístupněno skupině individuálně neurčených osob. Zveřejněním počítačového programu bude například jeho oprávněné nasdílení v P2P síti nebo nahrání na školní server přístupný všem studentům. Zveřejněním díla naproti tomu nebude vypálení programu na CD pro přítele či jeho zaslání e-mailem konkrétní osobě. Zveřejněním není ani rozmnožování díla v jakémkoliv rozsahu, dokud rozmnoženiny nebudou zpřístupněny veřejnosti např. uvedením na trh. Zřejmě nejčastějším způsobem zveřejnění počítačových programů bude jejich vystavení na webových stránkách či FTP serveru. Důležité je, že se musí jednat o zpřístupnění oprávněné, tedy provedené autorem nebo s autorovým souhlasem²⁶.

Jedním ze způsobů zveřejnění díla je i jeho vydání. Autorský zákon v § 4 odst. 2 definuje vydání jako zahájení oprávněného veřejného rozšiřování rozmnoženin - u počítačových programů půjde o uvedení krabicového softwaru na trh. Vzhledem ke znění § 14 AZ, podle kterého lze dílo rozšiřovat pouze na hmotných nosičích, nelze dílo vydat prostřednictvím internetu ani jiné sítě, ale pouze na médiích jako jsou diskety, CD či DVD.

Autor má dále **právo osobovat si autorství**, včetně práva rozhodnout, zda a jakým způsobem má být jeho autorství uvedeno při zveřejnění díla (§ 11 odst. 1 AZ). Záleží jen na autorovi, zda se rozhodne vydat dílo pod vlastním jménem, nebo jako dílo anonymní či pseudonymní. Lze dovést, že autor má toto tzv. právo na autorské označení nejen při zveřejnění, ale i při dalším užití díla.

Posledním ze skupiny osobnostních práv je **právo na nedotknutelnost díla** (§ 11 odst. 3 AZ). Zahrnuje především právo udělit souhlas k jakékoliv změně díla. Jinými slovy jakákoliv změna či jiný zásah do díla provedený bez souhlasu autora bude porušením autorského

²⁶ Uvede-li například distributor program na trh o několik dnů dříve, než bylo dohodnuto s autorem, nepůjde o oprávněné zpřístupnění veřejnosti a proto ani o zveřejnění díla ve smyslu § 4 AZ.

práva. Zákon dále výslovně zakazuje osobám odlišným od autora užívat dílo způsobem snižujícím jeho hodnotu a dává autorovi oprávnění dohlížet na plnění tohoto zákazu (tzv. autorský dohled).

Jak již bylo uvedeno výše, osobnostních práv se autor nemůže vzdát ani je převést a jeho smrtí tato práva zanikají. I po jeho smrti je však zakázáno osobovat si autorství k dílu a užívat dílo způsobem snižujícím jeho hodnotu. Nejde-li o dílo anonymní, je dále nutné uvádět jméno autora či jeho pseudonym. Plnění těchto povinností se může po neomezenou dobu domáhat kterákoliv z osob autorovi blízkých²⁷, právnická osoba sdružující autory či příslušný kolektivní správce (§ 11 odst. 4 a 5 AZ).

Vzhledem k tomu, že zatímco práva osobnostní smrtí autora zanikají, práva majetková jsou předmětem dědictví, nemůže autor účinně zabránit svým dědicům, aby mj. jím vytvořené dílo po jeho smrti zveřejnili, a to i proti autorově vůli.

4.2 Majetková práva

Mezi majetková práva patří jednak **právo dílo užit** a jednak jiná majetková práva, která se však na počítačové programy nevztahují. Do práva dílo užit zahrnujeme jednak samotné užití autorem, jednak právo autora udělit oprávnění jiné osobě, aby dílo užila. Podle původní právní úpravy bylo možné toto oprávnění udělit pouze smlouvou, na jejíž proces uzavření se plně vztahoval § 43 OZ a násl., což činilo nemalé problémy. Osoba odlišná od autora mohla tedy dílo užit pouze na základě platné licenční smlouvy jakožto dvoustranného projevu vůle, kdy jí byla doručena adresná oferta, tato osoba ofertu akceptovala a o akceptaci vyrozuměla protistranu (nebo na základě některé z výjimek stanovených zákonem, o kterých se zmíníme dále). Po novelizaci autorského zákona v roce 2006 je již možné uzavřít licenční smlouvu také na základě projevu vůle, směřujícímu vůči neurčitému okruhu osob (§ 46 odst. 5 AZ), a autor se o akceptaci návrhu smlouvy nemusí vždy dozvědět (§ 46 odst. 6 AZ).

I když to zákon dříve výslovně nestanovil, užitím díla se rozumí jeho užití v původní i pozměněné podobě, samostatně či ve spojení nebo souboru s jiným dílem. Od novelizace v roce 2006 autorský zákon toto zpřesnění již obsahuje.

Český autorský zákon ve svém § 12 odst. 4 obsahuje výčet způsobů užití díla. V minulosti se vedly rozsáhlé spory o tom, zda se jedná o výčet taxativní či demonstrativní, jinými slovy zda bylo možné dílo užit i jiným způsobem, než je uveden v tomto ustanovení.

²⁷ Osobou blízkou je podle § 116 OZ příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně počítávala jako újmu vlastní

Zatímco komentář k autorskému zákonu²⁸ považoval tento výčet za demonstrativní, přikláněl jsem se spíše k názorům uvedeným v jiných odborných publikacích²⁹ a tento výčet, i s vědomím toho, že takové pojetí může vést k problémům, jsem chápal jako taxativní. Podle teorie práva totiž ve chvíli, kdy jazykovým a logickým výkladem dojdeme k jednoznačnému závěru (což je dle mého názoru tento případ), není možné používat pomocné metody interpretace práva, jak to činí komentář k autorskému zákonu. Autorský zákon totiž velmi pečlivě odlišuje demonstrativní výčty uvedením slov jako „zejména“ (§ 12 odst. 4 písm. e), § 40 apod.). Naopak výčty, které takto označeny nejsou, jsou výčty taxativními (jednoznačně taxativní výčet je uveden např. v § 96 odst. 1). Uvedené nejasnosti odstraňuje novela AZ č. 216/2006 Sb., která tento výčet výslovně označuje za demonstrativní.

Zákon výslovně uvádí tyto možné způsoby užití díla:

- **rozmnožování díla** (§ 13 AZ), čímž se rozumí vytváření rozmnoženin díla (u počítačových programů se běžně hovoří o kopiích), bez ohledu na to, jakými prostředky jsou vytvořeny, zda jde o rozmnoženiny přímé či nepřímé, dočasné nebo trvalé. U počítačových programů může docházet především k rozmnožování vytištěného zdrojového kódu, častěji ale k rozmnožování programu kopírováním v síti, paměti počítače či jeho nahráváním na hmotné nosiče (např. vypalováním na CD, DVD). Podle původní právní úpravy bylo přitom užitím pouze rozmnožování za účelem zpřístupnění díla (rozumí se veřejnosti) prostřednictvím těchto rozmnoženin. Novela 216/2006 Sb. tuto podmínku vypouští, naopak danou definici zpřesňuje tím, že rozmnožováním je nejen vytvoření rozmnoženiny celého díla, ale také jen jeho části. Dle § 66 odst. 2 se za rozmnoženinu počítačového programu považuje i rozmnoženina nezbytná k zavedení a uložení počítačového programu do paměti počítače, jakož i pro jeho zobrazení, provoz a přenos. Na takovéto rozmnoženiny nezbytné k užívání počítačového programu se však bude vztahovat zákonná licence dle § 66 odst. 1 a oprávněný uživatel tedy zpravidla nebude potřebovat souhlas autora (viz dále).
- **rozšiřování díla** (§ 14 AZ), což zákon definuje jako zpřístupňování díla v hmotné podobě prodejem nebo jiným převodem vlastnického práva k originálu nebo k rozmnoženině díla, včetně jejich nabízení za tímto účelem. Důležité je především zdůraznit, že rozšiřováním se rozumí pouze distribuce na hmotných nosičích. Rozšiřováním tedy bude například prodej krabicového software, nikoliv však šíření

²⁸ Kříž, J. -Holcová, I. -Kordač, J. -Křesťanová V.: Autorský zákon – komentář (2. vydání), Linde, Praha, 2005 – str. 90

²⁹ Smejkal, V. a kolektiv: Právo informačních a telekomunikačních systémů (2. vydání), C.H.Beck, Praha, 2004 – str. 500, či Čermák, J.: Internet a autorské právo (2. vydání), Linde, Praha, 2003 – str. 30-31

programu prostřednictvím webových stránek, P2P sítí či kopírováním na školní server. V takovém případě půjde pouze o rozmnožování díla a sdělování díla veřejnosti.

Zákon dále uvádí, že prvním prodejem nebo jiným převodem vlastnického práva k originálu či hmotné rozmnoženině díla na území Evropských společenství, který byl proveden autorem nebo s jeho souhlasem, je právo autora na rozšiřování k originálu, či jeho individuálně určené konkrétní rozmnoženině, vyčerpáno. Původní právní úprava nebyla v souladu s komunitárním právem, neboť docházelo k vyčerpání práva podle národního principu, tedy pouze ve státě, ve kterém došlo k prvnímu převodu vlastnictví k originálu či rozmnoženině díla. Novela 216/2006 Sb. proto zavádí tzv. komunitární princip vyčerpání práva. Komunitární princip vyčerpání práva znamená, že autor, který dal souhlas k rozšiřování rozmnoženiny svého díla v hmotné podobě (kniha, CD apod.) v jednom členském státě, nemůže bránit jejímu rozšiřování na území jednotného evropského trhu a na území smluvních stran Dohody o Evropském hospodářském prostoru. Zůstává mu však zachováno právo kontrolovat dovoz rozmnoženin svého díla ze třetích zemí. Vyčerpání práva se nedotýká pronájmu a půjčování, ani sdělování díla veřejnosti.³⁰

- **pronájem a půjčování** (§ 15 a 16 AZ) je podle platného autorského zákona zpřístupňování originálu nebo rozmnoženiny díla veřejnosti na dobu určitou. Zatímco u pronájmu je cílem dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, půjčování je činnost, která takovýto cíl nesleduje. Přímým nebo nepřímým hospodářským nebo obchodním prospěchem se rozumí jakýkoli prospěch hmotný (zejména finanční) či nehmotný (zvýšení prestiže, konkurenceschopnosti apod.) jdoucí nad rámec osobní potřeby fyzické osoby, tzn. potřeby této osoby samotné a jejích blízkých (členů její rodiny a osobních přátel).³¹ Z povahy půjčování a pronájmu vyplývá, že takto užívat dílo lze jen v případě hmotných rozmnoženin, tedy nikoliv např. prostřednictvím internetu. Toto zpřesnění obsahuje i novela AZ, která dále odstraňuje původní podmínku užití pro osobní potřebu a stanoví nadále jak uvedeno výše pouze podmínku zpřístupnění na dobu určitou. Tím dochází k harmonizaci tohoto ustanovení s komunitárním právem a značně zvyšuje počet případů, na které se budou ustanovení o pronájmu a půjčování díla vztahovat. Zákon výslovně stanoví (§ 66 odst. 3 AZ), že o pronájem nebo půjčování rozmnoženiny počítačového programu ve smyslu autorského

³⁰ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu novely autorského zákona č. 216/2006 Sb.

³¹ Tamtéž

zákona nejde v případě, kdy počítačový program není podstatným předmětem pronájmu nebo půjčování³²

- **vystavování díla** ve smyslu § 17 AZ u počítačových programů nepřichází příliš v úvahu. I když se v běžné řeči často používá slovní spojení „vystavit dílo (program) na internetu“, nejedná se o vystavení díla ve smyslu autorského zákona. Podle něj lze totiž dílo vystavit jen v hmotné podobě. Teoreticky tak lze uvažovat snad jen případné vystavování vytištěných zdrojových kódů např. na vysoké škole nebo veletrhu, jakým je např. brněnský Invex. Prezentace programu např. prostřednictvím velkého LCD displeje softwarovou společností na podobném veletrhu však vystavováním nebude, neboť nepůjde o zpřístupňování díla v hmotné podobě.
- **sdělování díla veřejnosti** (§ 18 AZ a násl.) je v autorském zákoně definováno velice široce. Zákon stanoví demonstrativní výčet způsobů sdělování díla veřejnosti (živé provozování a provozování díla ze záznamu a jeho přenos, vysílání rozhlasem nebo televizí, přenos a provozování rozhlasového nebo televizního vysílání), žádný z těchto způsobů však nepřipadá v úvahu u počítačových programů. Podle § 18 odst. 1 je nicméně sdělováním díla veřejnosti v podstatě každé zpřístupňování díla veřejnosti v nehmotné podobě (jak zákon uvádí: „živé nebo ze záznamu, po drátě nebo bezdrátově“). Zákon v § 18 odst. 2 AZ dále uvádí, že sem patří rovněž zpřístupňování díla způsobem, že kdokoli může mít k němu přístup na místě a v čase podle své volby, zejména počítačovou nebo obdobnou sítí (vč. internetu). I když bude ale dílo užito způsobem neodpovídajícím definici v § 18 odst. 2 AZ (nejčastěji proto, že k dílu nebude mít přístup kdokoli kdykoliv³³), přesto půjde o sdělování díla veřejnosti, neboť je naplněna obecná definice v odstavci 1 a půjde o zpřístupňování díla v nehmotné podobě, po drátě nebo bezdrátově. Zákon dále stanoví, že sdělováním díla veřejnosti není pouhé provozování zařízení umožňujícího nebo zajišťujícího takové sdělování³⁴. V souladu s evropským právem zákon také v § 18 odst. 4 AZ stanoví, že sdělováním díla veřejnosti nedochází k vyčerpání práva autora na sdělování díla veřejnosti.

Do majetkových práv můžeme zahrnout i **právo na vydání díla** (§ 4 odst. 2 AZ), neboť jde o užití díla rozmnožováním a rozšiřováním.

³² Např. v případě pronájmu a půjčování mobilních telefonů nebo pronájmu zařízeného bytu, přičemž součástí vybavení je i PC s nainstalovaným operačním systémem apod.

³³ Např. servery s omezeným přístupem pouze pro své členy, či s možností stahovat pouze po určitou nebo v určitou dobu (např. v nočních hodinách, kdy je síť méně vytižena)

³⁴ Sdělováním díla veřejnosti proto nebude např. provozování internetového serveru a pronajímání prostoru na jeho disku třetím stranám

5 Výjimky a omezení práva autorského

Autorský zákon obsahuje na různých místech taxativní výčet výjimek a omezení, omezující především majetková práva autora k dílu. Tyto výjimky však nelze využít vždy, § 29 odst. 1 totiž obsahuje tzv. třístupňový test, obsažený ve stejném znění mj. i v informační směrnici (čl. 5.5). Podle něj výjimky a omezení práva autorského lze uplatnit jen

1. ve zvláštních případech stanovených v autorském zákoně
2. pokud takové užití díla není v rozporu s běžným způsobem užití díla
3. a pokud takovým užitím nejsou nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora

Všechny podmínky přitom musí být splněny současně.

Novelizované znění § 29 odst. 1 AZ je v podstatě převzaté znění překladu informační směrnice. Vzhledem k určité neurčitosti definice ad 2. se jeví srozumitelnější původní znění, podle kterého výjimky „...nesmějí být vykládány způsobem, který by narušoval běžný výkon práv autorských...“. Tímto způsobem je dle mého názoru vykládat slovo „rozpor“ v bodě 2. Nelze jej vykládat tak, že tyto výjimky nesmí vést k jinému než běžnému užití díla. Ukazují na to i jiné jazykové verze informační směrnice³⁵.

I když to na první pohled není patrné, dochází tu k významnému posunu. Zatímco dříve nesměly být výjimky vykládány způsobem, který by narušoval běžný výkon práv autorských a který by byl neospravedlnitelně na újmu autorovým oprávněným zájmům (jinými slovy výjimku bylo třeba vždy aplikovat a pouze tam, kde bylo více možností interpretace, nebyl možný výklad pro autora nepříznivý), nyní užití díla při použití výjimky nesmí být v rozporu s běžným způsobem užití díla a nesmí tak být nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora (jinak tedy výjimku nelze vůbec uplatnit, nejde již o výklad výjimky, ale o to, zda ji vůbec můžeme použít).

Novela autorského zákona č. 216/2006 Sb. provádí v dosavadní úpravě výjimek z autorského práva razantní změny, jejímž cílem je harmonizovat české právo s informační směrnicí, která obsahuje taxativní a vcelku podrobný výčet možných výjimek z práva autorského. S drobnou výhradou, která se však na počítačové programy nevztahuje, tedy evropské právo nepřipouští jiné výjimky, než které jsou uvedeny v informační směrnici, a tomu bylo třeba přizpůsobit i právo české.

Z výjimek a omezení uvedených v autorském zákoně některé pro počítačové programy nebudou připadat vůbec v úvahu. Na tomto místě je třeba zejména zdůraznit, že zatímco u

³⁵ Anglická: „...shall only be applied in certain special cases which do not conflict with a normal exploitation of the work or other subject-matter and do not unreasonably prejudice the legitimate interests of the rightholder.“ a zejména francouzská: „ne sont applicables que dans certains cas spéciaux qui ne portent pas atteinte à l'exploitation normale de l'oeuvre ou autre objet protégé ni ne causent un préjudice injustifié aux intérêts légitimes du titulaire du droit.“ Tedy „...nejsou na újmu (spíše než v rozporu) běžnému užívání díla“.

většiny ostatních děl je možné si legálně vytvořit rozmnoženinu díla pro vlastní potřebu i bez souhlasu autora – vypálit si hudební CD, stáhnout film z P2P sítě apod., v případě počítačových programů toto možné není a takové jednání bude zásahem do autorského práva (§ 30 odst. 3 AZ). V § 66 odst. 7 najdeme široký výčet dalších výjimek, které se na počítačový program rovněž nevztahují. Dále se tedy zmiňuji jen o výjimkách a omezeních autorského práva, které se na počítačové programy vztahovat mohou.

Případy, kdy lze dílo užít bez souhlasu autora, lze v zásadě rozdělit do tří skupin:

- a) **Volná díla**, tedy díla, u nichž již uplynula sedmdesátiletá lhůta a majetková práva zanikla. Vzhledem k tomu, že před sedmdesáti lety počítače v dnešním slova smyslu ještě ani neexistovaly, nemá příliš význam dále se v rámci této práce volnými díly zabývat.
- b) **Volné užití díla** se u počítačových programů neuplatňuje. Považuji za vhodné znovu zdůraznit, že (oproti ostatním druhům autorských děl) užití počítačového programu a elektronické databáze pro osobní potřebu není volným užitím díla a není-li tedy v zákoně stanoveno jinak, je k němu potřeba získat souhlas autora.
- c) **Zákonné licence**, které lze dále dělit na bezúplatné a úplatné. Mezi první patří:
 - úřední licence - „Do práva autorského nezasahuje ten, kdo užije v odůvodněné míře dílo na základě zákona pro účely veřejné bezpečnosti, pro soudní nebo správní řízení nebo k jinému úřednímu účelu nebo pro parlamentní jednání a pořizování zápisu o něm“ (§ 34 písm. a)). Na počítačové programy zdánlivě jen těžko aplikovatelné ustanovení může připadat v úvahu například v řízení před rejstříkovými soudy, nebo při prověrkách NBU, kdy se některé úkony a podání provádí pouze elektronicky a za použití specifického software. Uvedené ustanovení rovněž umožňuje použít počítačový program jako důkaz při správním nebo soudním řízení.
 - licence pro dočasné rozmnoženiny – během užívání počítače, aniž bychom si to uvědomovali, vzniká celá řada dílčích či úplných kopií programů, které používáme. Vznikají rozmnoženiny v paměti RAM, v paměti grafické karty, na pevném disku počítače. Při stahování programů z internetu se fragmenty stahovaného programu ukládají na serverech doslova po celém světě. Internetové prohlížeče i webové servery ukládají zdrojové kódy navštívených stránek atd.. Je proto naprosto nezbytné legalizovat vznik těchto dočasných rozmnoženin, jejichž existence je dána už základními principy fungování počítačů. Licence dle § 38a odst. 1 písm. a) se aplikuje na případy splňující následující podmínky

- dočasnost (neznamená nutně krátkodobost – data z paměti RAM mizí nejpozději při vypnutí počítače, například internetové stránky uložené automaticky prohlížečem na pevný disk mohou ale přetrvat velmi dlouho)
- pomíjivost nebo podružnost (dočasná rozmnoženina musí být prostředkem, nikoliv cílem, a musí být od počátku koncipována jako dočasná)
- jde o nedílnou a nezbytnou součást technologického procesu (v tom smyslu, že vytváření dočasných rozmnoženin tento proces alespoň usnadňuje nebo urychluje a k jejich vytváření dochází z pohledu uživatele automaticky)
- nemají žádný samostatný hospodářský význam a
- jejich jediným účelem je umožnit přenos díla počítačovou nebo obdobnou sítí mezi třetími stranami (tedy nejčastěji internetem)

V případě počítačových programů, dle § 66 odst. 7, se však neuplatní § 38a odst. 1 písm. b), který říká, že kromě přenosu díla počítačovou nebo obdobnou sítí je také možné vytvořit dočasnou rozmnoženinu, je-li to nutné k oprávněnému užití díla. Neznamená to však, že by dočasné rozmnoženiny vzniklé jinak než při přenosu počítačovou sítí, byly protiprávní. Autorský zákon totiž v § 66 odst. 1 písm. a) a b) obsahuje speciální úpravu této problematiky pro počítačové programy (viz níže). Tím jsou pokryty také dočasné rozmnoženiny vzniklé při instalaci a spuštění programu.

- Omezení rozsahu práv autora k počítačovému programu dle § 66 – viz níže.

Úplatné zákonné licence (v užším slova smyslu) náš zákon nezná. Je však třeba zmínit úpravu jednak díla školního (§ 60), jednak díla zaměstnanecká.

- Školní dílo, tedy dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění jeho školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho vztahu ke škole (tak jak jej specifikuje § 35 odst. 3), nelze v případě počítačových programů bez souhlasu autora bezplatně užít pro výuku či vlastní vnitřní potřebu vzdělávacího zařízení (§ 66 odst. 7). Škola má však nárok na uzavření licenční smlouvy za obvyklých podmínek (§ 60 odst. 1 AZ). Těmito obvyklými podmínkami se zde rozumí především přiměřená odměna, s přihlédnutím k tomu, jak se škola na vzniku díla podílela. Odpírá-li autor udělit svolení k užití díla požadovaným způsobem bez závažného důvodu, může jeho projev vůle nahradit soud. Závažným důvodem může být například to, že by požadovaným užitím díla vznikla autorovi závažná

újma, ať již morální nebo materiální. I zde je třeba uplatnit třístupňový test a soud zde musí přihlídnout mj. k tomu, jakým konkrétním způsobem si škola přeje dílo užít. Vzhledem ke znění § 60 odst. 2 nelze v žádném případě takovýmto způsobem vynutit poskytnutí licence výhradní.

Škola má dále právo požadovat od autora část příjmů, které získal v souvislosti s užitím díla nebo poskytnutím licencí k němu, a to až do výše nákladů, kterým na vytvoření díla přispěla (školní počítače a technika použitá k vytvoření školního díla – počítačového programu, učební pomůcky, licence k použitému software apod.) s přihlédnutím k tomu, zda škola sama z užití díla již nějaký výdělek nezískala. Autor tedy může dílo jakkoliv užívat i udělovat licence k jeho užívání, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy a není-li sjednáno jinak. Zůstává otázkou, zda autor může udělit výhradní licenci k užívání školního díla třetí osobě. Dle mého názoru nikoliv (resp. bylo by nutné uvést výhradu možného užití školou dle § 60 odst. 1, pak se ale nejedná o licenci výhradní v pravém slova smyslu). Druhý možný výklad je, že předchozí výhradní licence udělená třetí osobě je oním závažným důvodem, pro který soud nemůže nahradit souhlas autora s užitím díla školou.

- Dílo zaměstnanecké a dílo vytvořené na objednávku viz níže.

5.1 Omezení rozsahu práv autora k počítačovému programu

Jak již bylo řečeno, § 30 AZ, upravující volné užití díla pro osobní (vlastní) potřebu, se na počítačové programy nevztahuje. Nicméně i zde existují určité hranice, ve kterých se uživatel počítačového programu může pohybovat, aniž by potřeboval souhlas autora. Toto vymezení nalezneme v § 66 AZ.

Znění § 66 bylo novelou AZ z roku 2006 zpřesněno a doplněno tak, aby co nejlépe odpovídalo směrnici 91/250/EHS³⁶.

Ustanovení § 66 odst. 6 AZ především nově upravuje definici oprávněného uživatele rozmnoženiny počítačového programu. Je jím „*oprávněný nabyvatel rozmnoženiny počítačového programu, který má vlastnické či jiné právo k rozmnoženině počítačového programu, a to za účelem jejího využití, nikoli za účelem jejího dalšího převodu, dále oprávněný nabyvatel licence nebo jiná osoba oprávněná užívat rozmnoženinu počítačového programu.*“ Oprávnění podle tohoto ustanovení lze tedy získat i jinými způsoby, než uzavřením licenční smlouvy, především

³⁶ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu novely autorského zákona vyhlášené jako zák. 216/2006 Sb.

koupí rozmnoženiny, či např. jejím nájmem. Naproti tomu nelze toto ustanovení vztáhnout na zaměstnance, neboť ti v rámci plnění svých pracovních povinností nejednají samostatně, ale jménem zaměstnavatele, a pokud by užívali rozmnoženiny pro své soukromé potřeby, jednalo by se o užití neoprávněné³⁷.

Oprávněný uživatel má dle § 66 odst. 1 písm. a) a b) AZ právo rozmnožovat, překládat, zpracovávat, upravovat či jinak měnit počítačový program, je-li to nezbytné k využití oprávněně nabyté rozmnoženiny počítačového programu

1. činí-li tak při zavedení a provozu počítačového programu, nebo
2. opravuje-li chyby tohoto programu, nebo
3. v souladu s určením počítačového programu i v jiných případech, není-li dohodnuto jinak (body 1. a 2. jsou tedy kogentní, bod 3. je dispozitivní)

Tímto ustanovením jsou pokryty nejen na vůli uživatele nezávisle vzniklé rozmnoženiny počítačového programu (viz dále), ale lze jej dle mého názoru aplikovat i na širší okruh případů. Představme si např. na situaci, kdy si oprávněný uživatel vytvoří na svém pevném disku obraz CD s počítačovou hrou, která při svém spuštění vyžaduje, aby její CD bylo vloženo do mechaniky počítače. Jistě lze argumentovat tím, že hra se z CD spouští pomalu a trhaně, či že se tak omezují možnosti počítače, neboť mechanika CD je již obsazena diskem se hrou a nelze ji použít jinak apod. Nezbytnost je zde dána sice hardwarem počítače, na kterém je hra spouštěna (pomalá CD mechanika, jen jedna CD mechanika apod.), to na věci však nic nemění. Vždy je nicméně třeba aplikovat třístupňový test a každý případ posuzovat individuálně.

Oprávněný uživatel má dále dle § 66 odst. 1 písm. c) AZ právo zhotovit si záložní rozmnoženinu počítačového programu, je-li nezbytná pro jeho užívání. Dle mého názoru zde není třeba, aby tato rozmnoženina byla nezbytná v danou chvíli. Bude tedy nezbytné zkopírovat si disk s programem, hrozí-li, že se originál v budoucnu opotřebuje či poškodí a oprávněný uživatel by tak ztratil možnost program užívat apod. Naproti tomu rozhodně nebude možné takto vytvořené rozmnoženiny dál šířit ani např. současně užívat na jiném počítači.

Podle převažujícího výkladu je možné takto vytvořit pouze jednu záložní kopii (vypálené CD, DVD, nebo obraz instalačního disku na HDD počítače apod.). Za záložní rozmnoženinu nelze ale dle mého názoru považovat samotnou instalaci programu na pevný disk počítače, neboť zde se jedná o rozmnoženinu nutnou pro využití programu a právo na její vytvoření vychází již z § 66 odst. 1 písm. a) nebo b) AZ. Totéž platí např. také v případě, že program je distribuován na médiu, které počítač oprávněného uživatele není schopen číst³⁸.

³⁷ Aujezdský, J.: Novela autorského zákona významně ovlivní také práci se softwarem (zive.cz, 23.5.2006)

³⁸ Tak např. počítačový program, který si uživatel „koupí“, je distribuován výhradně na DVD, ale jeho počítač je vybaven pouze CD mechanikou. Dle mého názoru je přípustné, aby si nechal vytvořit kopii disku na CD. Ta mu umožní program na jeho počítač nainstalovat a používat.

Zákon dále dává oprávněnému uživateli rozmnoženiny počítačového programu v § 66 odst. 1 písm. d) AZ možnost osobně nebo prostřednictvím pověřené osoby zkoumat a studovat program za účelem zjištění myšlenek a principů, na nichž je založen kterýkoliv jeho prvek. Projevuje se zde zásada, že autorské právo chrání pouze vyjádření tvůrčích myšlenek, nikoliv myšlenky a principy samotné.

V § 66 odst. 1 písm. e) AZ pak najdeme oprávnění osobně nebo prostřednictvím pověřené osoby rozmnožovat či překládat počítačový program, je-li to nutné k jeho vzájemnému napojení na jiný počítačový program, nelze-li informace nutné k vzájemnému funkčnímu propojení snadno a rychle získat jiným způsobem. Získané informace však nesmějí dle § 66 odst. 4 AZ být poskytnuty třetím osobám (není-li to nutné k funkčnímu propojení programů) ani využity k jiným účelům než k dosažení vzájemného funkčního propojení mezi nezávisle vytvořenými počítačovými programy. Nesmí být zejména použity k vývoji, zhotovení nebo obchodnímu využití počítačového programu podobného tomu původnímu v jeho vyjádření (tedy též vnějším vzhledu) nebo k jinému jednání ohrožujícímu nebo porušujícímu právo autorské.

Jedná se o snahu zabránit tomu, co se děje dnes a denně: Úspěšný počítačový program je rozebrán za účelem zjištění toho, co jej činí zajímavým, a totožné principy a nápady jsou použity v jiném počítačovém programu, jehož zdrojový kód je sice odlišný, ale vnější vzhled téměř totožný. Ochranu lze hledat především v předpisech chránících hospodářskou soutěž (jedná se bezpochyby o nekalosoutěžní jednání), jednak i v právu autorském. Kromě výše uvedeného § 66 odst. 4, který se však bohužel vztahuje jen na relativně úzký okruh případů, lze uplatnit rovněž § 45 AZ, který říká: *„Do práva autorského neoprávněně zasahuje též ten, kdo pro své dílo používá názvu nebo vnější úpravy již použitých po právu jiným autorem pro dílo téhož druhu, jestliže by to mohlo vyvolat nebezpečí záměny obou děl, pokud nevyplývá z povahy díla nebo jeho určení jinak.“* Ani toto ustanovení nám však nevyřeší všechny případy plagiátorství – k vyvolání nebezpečí záměny u počítačových programů povede spíše stejný design, než funkce a nápady, o jejichž „vykrádání“ půjde především.

Jak již bylo řečeno dříve, z pohledu autorskoprávní ochrany není rozhodné, jak dlouho vyjádření díla fakticky trvá nebo k čemu je určeno. Z této zásady vychází i § 66 odst. 2 AZ, který výslovně stanoví, že za rozmnožování počítačového programu se považuje i vytváření rozmnoženin, jsou-li nezbytné k zavedení a uložení počítačového programu do paměti počítače, jakož i pro jeho zobrazení, provoz a přenos. Rozmnoženinou podle autorského práva tak bude program na zakoupeném CD, soubory vzniklé při instalaci v dočasném adresáři (/TEMP), pochopitelně též nainstalovaný program a rovněž části programu uložené během jeho provozu do paměti RAM. Mnoho takovýchto rozmnoženin vzniká bez přímého souhlasu autora a je dáno základními principy současné výpočetní techniky, přesto budou autorským právem chráněny.

Oprávnění k jejich vytváření najdeme v § 66 odst. 1 písm. a) resp. b) AZ, kde je mj. zakotveno právo oprávněného uživatele počítačový program rozmnožovat, zpracovávat či upravovat, je-li to nutné k jeho využití.

Za pronájem nebo půjčování se nepovažuje pronájem nebo půjčování rozmnoženiny počítačového programu, kde samotný program není podstatným předmětem pronájmu nebo půjčování (§ 66 odst. 3 AZ). Toto ustanovení uplatníme zejména při půjčování a pronájmu techniky a elektrospotřebičů, která v sobě v nějaké formě počítačové programy obsahuje. Půjde zejm. o mobilní telefony, dále např. mp3 přehrávače (zde pozor, toto ustanovení se vztahuje pouze na počítačové programy, nikoliv samotné mp3-soubory která jsou díly hudebními). Co se týče jiných převodů rozmnoženin, zejména jejich prodeje, zde se uplatní institut vyčerpání práva na rozšiřování, jak je popsán výše.

Zákon dále stanoví, že pro počítačové programy neplatí některá omezení práv autora – zákonné licence, která se ze zákona vztahují na jiné druhy děl. Jedná se o:

- **§ 30a AZ (rozmnožování na papír nebo podobný podklad)** – z pohledu počítačových programů by přicházelo v úvahu snad jen u tištěných zdrojových kódů a v tomto případě je vyloučení výjimky bezpochyby správné a chrání před plagiátorstvím
- **§ 30b AZ (předvedení či oprava přístroje)** – považuji za velkou chybu, že na rozdíl od jiných druhů děl nelze užít počítačový program v souvislosti s předvedením či opravou přístroje zákazníkovi v rozsahu k tomu nezbytném. Není tedy možnost demonstrovat výkonnost počítače na běžně používaném SW nebo počítačové hře. Vzhledem k tomu, že počítač bez operačního systému prakticky nepracuje, není teoreticky ani možné jej před zákazníkem vůbec spustit. Není také možné v rámci oprav diagnostikovat chybu na softwaru zákazníka, který je na počítači instalován. Vyloučení této zákonné licence pro počítačové programy rozhodně nepovažuji za šťastné. Podobné oprávnění alespoň pro případ oprav by snad bylo možné dovodit z ustanovení § 66 odst.1, vždy však půjde o výklad sporný a dle mého názoru svou složitostí zbytečný.
- **§ 31 AZ (citace)** – beze zbytku platí to, co bylo uvedeno u § 30a
- **§ 32 AZ (propagace výstavy uměleckých děl a jejich prodeje)** – pro počítačové programy nelze zřejmě použít
- **§ 33 AZ (užití díla umístěného na veřejném prostranství)** - pro počítačové programy nelze v dnešních podmínkách příliš použít; snad jen např. u ovládacího software bankomatů apod.; je otázkou, proč tuto výjimku na počítačové programy nevztáhnout. Uvedená výjimka se zabývá pouze grafickým, fotografickým, filmovým nebo jiným zachycením díla a jiné způsoby jeho užití neřeší. Samotné umístění bankomatů, veřejných internetových portálů či např. počítačů na úradech práce (a ostatně i např.

jejich vyfotografování a jiné zaznamenávání) lze považovat za oprávněné užití díla (použitého počítačového programu) ve smyslu § 66 AZ. V případě konečných uživatelů lze také mít za to, že autor činí návrh na uzavření licenční smlouvy neurčitému okruhu osob ve smyslu § 46 odst. 5 a 6. V obou případech lze vycházet z toho, že dal-li autor souhlas s použitím svého díla v zařízení, které má být přístupné široké veřejnosti, byl srozuměn s tím, že dílo bude prostřednictvím tohoto zařízení užíváno prakticky kýmkoliv coby konzumentem

- **§ 34 písm. b) až d) AZ (zpravodajská a politická licence)** – zatímco úřední licence se vztahuje i na počítačové programy (§ 34 písm. a)), zákonná licence pro zpravodajské účely se na počítačový program nevztahuje
- **§ 35 AZ (užití díla v rámci občanských či náboženských obřadů, úředních akcí, v rámci školního představení a užití díla školního)** – většina způsobů užití díla uvedených v tomto ustanovení v praxi v případě počítačových programů nepřipadá vůbec v úvahu. Výjimkou je však užití díla školního, které by v případě počítačových programů, bylo-li by dovoleno, připadalo v úvahu velmi často. Čl. 5 odst. 3 písm. a) informační směrnice zná a umožňuje užití školního díla alespoň v rámci výuky a výzkumu, jistě by bylo vhodné tuto výjimku do českého právního řádu zakotvit, nebude-li podle aktuálního výkladu v rozporu s komunitární úpravou. Na počítačové programy se naproti tomu vztahuje § 60 upravující právo školy na uzavření (úplatné) licenční smlouvy za běžných podmínek (viz výše)
- **§ 36 AZ (omezení práva autorského k dílu soubornému)** – Souborným dílem rozumíme tvůrčím způsobem vybraná a uspořádaná díla, která tak vytvářejí dílo nové – souborné. Souborným dílem mohou být například některé počítačové hry (jsou v nich zařazeny zvukové stopy, na kameru natočené videosekvence jako díla audiovizuální atd.). Opět není jasné, proč se tedy výjimka dle tohoto ustanovení, byť svou povahou spíše formální, na počítačové programy nevztahuje
- **§ 37 AZ (knihovní licence)** – Knihovny a obdobná zařízení nesmějí počítačový program půjčovat, a to ani v prostorách knihovny
- **§ 38 AZ (licence pro zdravotně postižené)**
- **§ 38a odst. 1 písm. b) AZ (licence pro dočasné rozmnoženiny)** – vyloučení zákonné licence pro dočasné rozmnoženiny nutné pro oprávněné užití díla je jen zdánlivé. Jak již bylo uvedeno výše, v § 66 odst. 1 písm. a) a b) najdeme speciální úpravu vztahující se pouze na počítačové programy, která pokryje většinu případů, na které by se jinak vztahovalo toto ustanovení. Je třeba nicméně upozornit, že oproti obecné úpravě dle

§ 38a odst. 1 písm. b) je zákonná licence dle § 66 odst. 1 písm. a) a b) poněkud užší a podrobněji formulovaná

- **§ 38a odst. 2 AZ** – pro počítačové programy nelze zřejmě použít
- **§ 38b AZ (licence pro fotografickou podobiznu)** – pro počítačové programy nelze zřejmě použít
- **§ 38c AZ (nepodstatné vedlejší užití díla)** - „do práva autorského nezasahuje ten, kdo náhodně užije dílo v souvislosti se zamýšleným hlavním užitím jiného díla nebo prvku.“
Hlavním účelem tohoto ustanovení je zřejmě zabránit sporům v případech, kdy se např. během filmového natáčení nebo nahrávání podaří zachytit mj. i cizí autorské dílo³⁹. V souvislosti s počítačovými programy by jej bylo možné vykládat i tak, že do autorského práva nezasahuje např. ani ten, kdo v rámci automatizovaného procesu stáhne z internetu bez souhlasu autora větší množství autorských děl s cílem stáhnout jedno konkrétní, ovšem za předpokladu, že ona ostatní autorská díla, nelze-li na ně aplikovat jinou výjimku z autorských práv, smaže a nebude dále užívat.⁴⁰ Případným sporům a možnostem zneužívání, ke kterým by toto ustanovení mohlo v prostředí internetu provokovat, se chtěl zřejmě zákonodárce vyhnout, když z jeho působnosti vyloučil počítačové programy. Nutno ovšem říci, že na ostatní díla i v prostředí internetu se nadále vztahuje
- **§ 38d AZ (licence k dílům užitého umění a dílům architektonickým)** – pro počítačové programy nelze zřejmě použít
- **§ 38e AZ (licence pro sociální zařízení)** – pro počítačové programy nelze zřejmě použít, neboť se týká pouze vysílaných děl
- **§ 39 AZ (užití originálu nebo rozmnoženiny díla výtvarného nebo fotografie jeho vystavením)** – pro počítačové programy nelze zřejmě použít

³⁹ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu novely autorského zákona vyhlášené jako zák. 216/2006 Sb.

⁴⁰ Tak např. existují programy, které automaticky stáhnou veškerý obsah webových stránek a vše, na co je ze stránek odkazováno. Chceme-li takto stáhnout velké množství souborů přes HTTP protokol (např. fotografie, hudbu), je to způsob velmi efektivní. Může se však stát, že stáhneme i něco, co jsme nechtěli – dejme tomu počítačový program. K podobné situaci může dojít i při stahování z některých p2p sítí (BitTorrent), nebo při stahování komprimovaného archivu (např. .zip), který obsahuje větší množství autorských děl.

5.2 Právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu ve vztahu k počítačovým programům

Problematika práva na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu a vlastní vnitřní potřebu se tématu této práce dotýká jen nepřímo, přeci jen je ale třeba se o ní zmínit.

Mezi jiná majetková práva patří dle § 25 AZ mj. právo na odměnu, které (zjednodušeně řečeno) vzniká autorovi u všech děl, která je ze zákona pro osobní potřebu povoleno kopírovat na nenahrané nosiče. Zákon totiž v § 30 AZ umožňuje pro osobní (vlastní) potřebu vytvářet rozmnoženiny díla a tyto rozmnoženiny soukromě užívat. Jedná se o volné užití díla a vytvoření rozmnoženiny je tedy bezplatné a legální.

Odměna za rozmnožování díla pro osobní potřebu je dle § 25 AZ paušalizovaná a platí ji dovozci či výrobci přístrojů určených k vytváření rozmnoženin a nenahraných nosičů příslušnému kolektivnímu správci. Český zákon tedy předpokládá, že každý, kdo si koupí nenahraný nosič (dejme tomu CD-R) nebo přístroj k zhotovování rozmnoženin záznamů (např. vypalovací CD mechaniku), použijete je alespoň částečně ke kopírování hudby, filmů či fotografií cizích autorů.

Jakkoliv je těžké najít jiné řešení, současná koncepce není správná. Zejména právnické osoby budou nenahrané nosiče používat na archivaci vlastní práce a rozmnožování vlastních děl, nikoliv na kopírování děl jiných autorů. Navíc většinu v současné době používaných nosičů lze použít rovněž k uchování počítačových programů. Český autorský zákon však uživateli nedává možnost vytvořit si bezplatně rozmnoženinu počítačového programu pro vlastní potřebu, jak je tomu u jiných druhů děl. V případě počítačových programů se tedy odměna za rozmnožování díla pro osobní potřebu platí i přes to, že počítačové programy pro osobní potřebu rozmnožovat nelze.

Ad absurdum dovádí současnou situaci vyhláška ministerstva kultury č. 488/2006 Sb., stanovící typy přístrojů k zhotovování rozmnoženin, typy nenahraných nosičů záznamů a výši odměn, která se z jejich dovozu nebo výroby platí. Podle této vyhlášky se uvedená odměna platí nejen za prodané videorekordéry, audio-CD či magnetofonové kazety a další technologie, u nichž lze skutečně předpokládat, že budou většinou sloužit k vytváření rozmnoženin cizích hudebních a audiovizuálních děl. Platí se rovněž za pevné disky počítačů, které budou sloužit především k instalaci software. Platí se rovněž za paměti RAM, a platí se dokonce i z paměti zabudovaných do digitálních fotoaparátů, byť je v praxi k vytváření rozmnoženin pro osobní potřebu nelze vůbec použít. Úsměvné je, že se naopak neplatí za mobilní telefony, jakkoliv jsou vybaveny dodatečnými funkcemi a technologiemi umožňujícími rozmnožování autorských děl.

Současná situace je dle mého názoru neúnosná. Uživatel, který si do svého PC stahuje z internetu stovky autorských děl, zaplatí pouze několik korun při koupi svého počítače. Podnikatel, který zaměstnává několik programátorů, zaplatí za počítače, disky a nenahraná média několikanásobně více, byť je ani jednou k vytvoření rozmnoženiny cizího díla pro vlastní potřebu nepoužije. Všichni platíme za něco, co v praxi dělají jen někteří. Uvedený poplatek se začíná podobat „daň z techniky“, „poplatku z počítačové gramotnosti“. Jde o jistý druh plošného zdanění (byť vybrané prostředky jdou do veřejných rozpočtů jen částečně) - jako bychom všichni měli platit daň silniční bez ohledu na to, zda je nebo není naše auto používáno k podnikání⁴¹. Platná úprava je nejen nespravedlivá, ale z pohledu rozvoje ekonomiky také kontraproduktivní, byť se nejedná o závratné částky.

Možných teoretických řešení je několik:

- Uvedené odměny zcela zrušit, a to buďto bez náhrady, nebo s částečnou náhradou poskytovanou z veřejných financí např. formou různých grantů na podporu autorské tvorby.
- Uvedené odměny bez náhrady zrušit a zakázat vytváření rozmnoženin pro osobní potřebu. Celá koncepce těchto odměn totiž v podstatě vychází z toho, že za současných podmínek není možné zabránit drobnému domácímu pirátství, jehož se dopouští většina obyvatel. Proto se jej snaží řešit částečnou legalizací a zpoplatněním. To, že stát není schopen ochránit práva autorů, však podle mě nelze řešit tím, že je formou „odměny“ odškodní ostatní členové společnosti.
- Uvedené odměny ponechat a popř. i zvýšit; současně pod volné užití díla subsumovat jakékoliv neziskové užití díla pro vlastní osobní potřebu, včetně jeho rozmnožování a bezplatného šíření pro osobní potřebu jiných⁴², a to včetně počítačových programů. Vytvořit nového kolektivního správce práv z počítačových programů. Dále umožnit těm, kteří prázdné nosiče a přístroje k vytváření rozmnoženin nebudou používat pro díla ostatních autorů, aby požádali o vrácení uvedených odměn.

Tato snad poněkud utopistická vize předpokládá, že autoři budou v případě domácího užití financováni zcela z poplatků a odměn z užití díla pro osobní potřebu, vybraných prodejci a dovozci prázdných nosičů a přístrojů

⁴¹ Smejkal, V. a kolektiv: Právo informačních a telekomunikačních systémů (2. vydání), C.H.Beck, Praha, 2004 – str. 508

⁴² Problém je totiž mj. i v tom, že zatímco vytvořit si rozmnoženinu pro vlastní potřebu je dnes legální, umožnit její vytvoření ve většině případů nikoliv. Bez nelegálního šíření děl zejm. po internetu by tak dnes možnost vytvořit si rozmnoženinu díla pro vlastní osobní potřebu byla jen prázdnou frází, neboť by nebylo z čeho tyto rozmnoženiny vytvářet (pomineme-li technicky relativně nekvalitní rozhlasové a televizní vysílání a různé půjčovny, kde je však již odměna pro autora zahrnuta v členském nebo jiném poplatku).

k rozmnožování záznamů (jinými slovy cena software by byla již zahrnuta v ceně hardware). Pokud by se tuto koncepci podařilo realizovat, počítačové pirátství a většina autorskoprávních sporů by se stala minulostí.⁴³

Je třeba říci, že na komunitární i národní úrovni je tato úprava vnímána jako nedokonalá a je patrná snaha nalézt jednotné a pokud možno spravedlivé řešení v rámci celé EU. Na konkrétní výsledky si však budeme muset ještě delší dobu počkat.

⁴³ Uvedenou koncepci zmiňuje mj. také pplk. Karel Kuchařík, šéf skupiny pro odhalování informační kriminality při Úřadu služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia ČR, v rozhovoru s Janem Potůčkem na serveru www.lupa.cz (Potůček, J.: Karel Kuchařík: Dostaneme se i do uzavřených sítí (lupa.cz, 13.2.2007))

6 Počítačový program jako dílo zaměstnanecké a jako dílo vytvořené na objednávku

Jak bylo uvedeno na začátku této práce, podle českého práva může být autorem díla, (včetně počítačových programů) pouze fyzická osoba, případně více fyzických osob. Právě počítačové programy však budou vznikat nejčastěji v rámci podnikajících právnických osob jako díla vytvořená jejich zaměstnanci v rámci plnění pracovních úkolů. Méně často bude zaměstnavatelem fyzická osoba – živnostník.

Nejčastěji se na tvorbě počítačového programu podílí celý team zaměstnanců – programátoři, počítačovní grafici, vývojáři, přičemž až spojením jejich dílčích výtvorů, které jsou jinak samostatně nepoužitelné, vznikne počítačový program jako jednotné autorské dílo. V takovém případě hovoříme o dílech kolektivních⁴⁴.

Ať již je zaměstnavatelem osoba fyzická nebo právnická, ať již na díle pracuje jediný programátor nebo více vývojářů, hovoříme o dílech zaměstnaneckých podle § 58 (§ 59) AZ. Zaměstnaneckým dílem je:

- dílo, které autor vytvořil ke splnění svých povinností vyplývajících z pracovněprávního nebo služebního vztahu k zaměstnavateli (především pracovní smlouvy, ale rovněž dohody o pracovní činnosti i dohody o provedení práce) - § 58 odst. 1 AZ
- dílo, které autor vytvořil ke splnění svých povinností vyplývajících z pracovního vztahu mezi družstvem a jeho členem - § 58 odst. 1 AZ
- dílo, které autor vytvořil ke splnění svých povinností vyplývajících ze vztahu mezi společnostmi a jejím statutárním orgánem, členem statutárního či jiného orgánu, společníkem v.o.s. či komplementářem k.s.; to platí nejen pro obchodní společnosti, ale analogicky rovněž pro vztah ostatních právnických osob a osob, působících v jejich orgánech - § 58 odst. 10 AZ
- kolektivní dílo (nemusí být zároveň dílem zaměstnaneckým, ale považuje se za něj a vztahují se na něj všechna ustanovení o díle zaměstnaneckém) – § 59 odst. 2 AZ
- dílo vytvořené autorem na objednávku (považuje se za zaměstnanecké dílo pouze v případě počítačových programů, databází a děl kartografických) - §58 odst. 7 AZ⁴⁵

⁴⁴ Přesněji za kolektivní dílo se považuje každé dílo, které je vytvářeno z podnětu a pod vedením fyzické nebo právnické osoby a je uváděno na veřejnost pod jejím jménem, přičemž jednotlivé příspěvky nejsou schopny samostatného užití. Nemusí se tedy jednat o pracovněprávní vztah, v úvahu připadají také různá zájmová sdružení apod. Kolektivní díla se v každém případě považují za díla zaměstnanecká. Rovněž v případě, kdy se jedná o kolektivní dílo vytvořené na objednávku.

⁴⁵ Zvláštní režim zaměstnaneckého díla platí pouze v prvním stupni, tedy v přímém vztahu zhotovitel(autor)-objednatel. Nemůže se aplikovat na vztah mezi zhotovitelem (osobou, která program sama nevytvoří a jen autora

Zaměstnaneckým dílem naopak není zejm. počítačový program, který zaměstnanec napíše sice v pracovní době, ale bez vědomí a pokynů svých nadřízených. K tomuto dílu zaměstnavatel nemá žádná práva vyplývající z autorského zákona. Ze strany zaměstnance se však může jednat o porušení jeho pracovních povinností, lze také uvažovat o bezdůvodném obohacení na straně zaměstnance (vycházíme z toho, že k vytvoření programu zaměstnanec neoprávněně používal software a hardware zaměstnavatele; výše bezdůvodného obohacení v tomto případě bude stanovena podle obecných předpisů a sankční ustanovení § 40 AZ se použije pouze v případě, že zaměstnanec svým chováním zasáhl do autorských práv zaměstnavatele nebo třetí osoby (nikoliv tedy při prostém užívání počítače zaměstnavatele).

I když autorský zákon nezná fikci autorství, podle které by za autora mohl být alespoň v případě kolektivních děl považován zaměstnavatel (což je podle mého názoru škoda – ostatně i směrnice 91/250/EHS o právní ochraně počítačových programů ve svém čl. 2 odst. 1 autorství právnických osob připouští), snaží se zákon alespoň částečně zaměstnavatele ochránit a umožnit mu, aby mohl ovlivnit, jak bude s dílem, jehož vytvoření prostřednictvím mezd a poskytnutých pracovních nástrojů financováno, naloženo.

Zaměstnavatel především svým jménem a na svůj účet vykonává majetková práva k zaměstnaneckému dílu (není-li dohodnuto jinak). Tato práva však může postoupit třetí osobě pouze se souhlasem autora, nejedná-li se o převod podniku nebo jeho části. Od toho je třeba odlišit poskytnutí licence, která představuje pouze souhlas k určitému způsobu užití díla. Poskytnout licenci samozřejmě zaměstnavatel může. To v praxi znamená, že zaměstnavatel může daný počítačový program bez souhlasu autora například začít rozmnožovat a prodávat jako krabicový software, předat distributorovi k dalšímu šíření, či jej vystavit zdarma nebo za odměnu na svých nebo cizích webových stránkách.

Zaměstnanec souhlas k užití jím vytvořeného zaměstnaneckého díla třetím osobám dávat nemůže. Odchylnou úpravu lze sjednat především v pracovní či jiné smlouvě (zde půjde zřejmě o úpravu generální, vztahující se na všechna díla daného zaměstnance), nebo ve smlouvě licenční uzavřené ad hoc ke konkrétnímu autorskému dílu s tím, že z této smlouvy bude vyplývat oprávnění zaměstnance uzavírat smlouvy podlicenční.

Zaměstnanec má nicméně právo požadovat po zaměstnavateli, aby mu za obvyklých podmínek udělil licenci, pokud zaměstnavatel majetková práva k dílu nevykonává nebo je vykonává nedostatečně, s výjimkou případu, kdy zaměstnavatel má závažný důvod udělení licence odmítnout.

zaměstnává) a objednatel. V takovém případě zhotovitel vykonává majetková práva k dílu jako zaměstnavatel a může tedy objednateli poskytnout licenci, příp. převést výkonu majetkových práv, souhlasí-li autor.

Není-li sjednáno jinak, zaměstnavateli mj. náleží veškerá odměna za užití díla. I v případě, že by zaměstnavatelův zisk související se zaměstnaneckým dílem byl enormní, zaměstnanci náleží pouze standardní odměna dle pracovní nebo jiné smlouvy. Ustanovení § 58 odst. 6 AZ se na počítačové programy nevztahuje.

Zákon dále v § 58 odst. 4 AZ obsahuje nevyvratitelnou právní domněnku, že autor souhlasí s tím, aby zaměstnavatel (vykonává-li majetková práva k zaměstnaneckému dílu), dílo zveřejnil, upravil, zpracoval příp. přeložil, spojil jej s jiným dílem, zařadil jej do díla souborného a aby jej uváděl na veřejnost pod svým jménem. Autorova osobnostní práva nicméně jinak zůstávají nedotčena a náleží pouze autorovi.

Problém nastává v případě, kdy zaměstnavatel majetková práva nevykonává např. v případě, kdy je výkon majetkových práv se souhlasem autora (nebo v případě prodeje podniku nebo jeho části) převeden na třetí osobu. Pak by tento domnělý souhlas nepřislušel ani zaměstnavateli (protože ten již majetková práva nevykonává), ani novému vykonavateli majetkových práv (protože ten není zaměstnavatelem). Jedná se zřejmě o nedostatek stávající právní úpravy, který bude nutno překlenout smluvně. Je také třeba mít na paměti, že ani zaměstnanecké dílo nesmí být užito způsobem snižujícím jeho hodnotu a autorovi za tím účelem náleží autorský dohled (jedná se totiž o právo osobnostní).

V případě, že zaměstnancův právní vztah k zaměstnavateli skončí dříve než dílo dokončí⁴⁶, má se za to (tj. opět nevyvratitelná právní domněnka), že zaměstnanec udělil zaměstnavateli souhlas k dokončení tohoto díla. Totéž platí v případě, že existují důvodné obavy že zaměstnanec nedokončí dílo řádně a včas v souladu s potřebami zaměstnavatele. Zaměstnavatel tedy může nedokončený program předat jinému programátorovi (nebo teamu programátorů) nejen v případě, kdy původní pracovník dá výpověď, či neplní své pracovní povinnosti, ale i ve chvíli, kdy usoudí, že je třeba dílo dokončit rychleji, nebo že jiný zaměstnanec jej dokončí lépe apod. Zaměstnavatel pochopitelně nemusí dílo dokončovat osobně, může k tomu použít své zaměstnance, případně i třetí osoby.

Také v obou výše uvedených případech se zaměstnavatel a zaměstnanec se mohou dohodnout na odlišné úpravě.

Smrtí (v případě fyzické osoby) nebo zánikem (v případě právnické osoby) zaměstnavatele přechází právo vykonávat majetková práva k dílu zpět na autora (§ 58 odst. 2 AZ). Právnické osoby zanikají bez právního nástupce jednak v případě konkurzu, jednak likvidací. Případ smrti fyzické osoby bez právního nástupce nebude příliš častý, neboť právním

⁴⁶ Rozumí se zde především pracovněprávní nebo obdobný vztah; důvod ukončení této spolupráce přitom nehraje roli.

nástupcem je i stát, nabude-li dědictví jako odúmrť (tedy nejsou-li jiní dědicové ze zákona nebo ze závěti).

V případě neoprávněného užití zaměstnaneckého díla třetí osobou má pouze zaměstnavatel, nikoliv zaměstnanec, právo domáhat se ochrany způsobu uvedenými níže (§ 41 AZ)

Teprve krátce je v autorském zákoně ustanovení upravující tzv. outsourcing, neboli „pronajímání“ specializovaných zaměstnanců. Podle této nové úpravy se v případě agenturního zaměstnávání ve vztahu k zaměstnaneckým dílům považuje za zaměstnavatele ten, u koho a pro koho zaměstnanec dílo vytváří (tedy nikoliv agentura). Agentura a tento zaměstnavatel se však mohou domluvit i jinak. Odpadá tak nutnost upravovat tuto problematiku ve smlouvě mezi agenturou a jejím klientem (nicméně alespoň odkaz na ustanovení § 58 odst. 9 AZ je vhodné do smlouvy o spolupráci uvést).

Výše uvedené platí pouze pro díla vytvořená od 1.12.2000 (bez ohledu na to, kdy byla uzavřena pracovní smlouva), na díla starší se použije značně odlišná úprava předchozí⁴⁷.

6.1 Zaměstnavatel versus zaměstnanec a počítačové programy

Jak by se tedy měl chovat zaměstnavatel ve vztahu ke svým zaměstnancům coby autorům počítačových programů ? Jak by se měl vyvarovat tvrdým postihům za nelegální užívání počítačových programů ?

Ve vztahu k zaměstnanci je klíčová pracovní smlouva. Při stávající úpravě zaměstnaneckých děl není nutné uvádět ustanovení týkající se výkonu majetkových práv, i když rozhodně je vhodné nového zaměstnance upozornit na to, že s výsledky své práce konané pro zaměstnavatele nemůže volně disponovat.

Mnohem důležitější je ale správné a dostatečně široké vymezení pracovních úkolů – popisu práce. O zaměstnanecké dílo, ke kterému vykonává zaměstnavatel majetková práva, půjde totiž pouze v případě, že se jedná o dílo vytvořené ke splnění pracovních povinností, tedy v rámci ve smlouvě uvedeného (a případně v dalších předpisech a pokynem dále upřesněného) popisu práce. Bude-li tedy v popisu práce zaměstnance uvedeno „Programování v prostředí Linuxu“ a tento pracovník vyvine program v prostředí Windows, byť v pracovní době, nepůjde zřejmě vůbec o dílo zaměstnanecké a zaměstnavatel k němu (snad vyrovnání bezdůvodného

⁴⁷ Blíže viz Kříž, J. -Holcová, I. -Kordač, J. -Křesťanová V.: Autorský zákon – komentář (2. vydání), Linde, Praha, 2005 – str. 171-172

obohacení) nebude mít žádná práva. Z důvodů možné neplatnosti je také třeba vyhnout se příliš obecnému vymezení pracovních úkolů.

Nejen v případě, že autor uděluje souhlas s tím, aby zaměstnavatel postoupil právo výkonu majetkových práv k dílu třetí osobě, je vhodné ve smlouvě uvést také to, že souhlas dle § 58 odst. 4 AZ v případě postoupení práva výkonu majetkových práv přechází na jeho nabyvatele.

Je také vhodné zakotvit povinnost zaměstnance neprodleně zaměstnavateli hlásit vznik zaměstnaneckého autorského díla a povinnost předat zaměstnavateli veškeré podklady, zejm. zdrojové kódy takto vytvořeného programu.

Spíše pro jistotu je možné uvést, že autor nemá nárok na dodatečnou odměnu dle § 58 odst. 6 AZ, že dílo bez svolení zaměstnavatele nesmí dále šířit či je užívat.

Je rovněž vhodné uvést, že autor-zaměstnanec netrvá na uvádění svého jména při šíření počítačového programu, na jehož tvorbě se podílel.⁴⁸ Na dílo se pak hledí jako na dílo anonymní.

Co se týče postavení zaměstnavatele ve vztahu k cizím počítačovým programům, je jeho situace ještě složitější. Zejména ve velkých podnicích je velmi obtížné zajistit, aby zaměstnanci na své počítače nestahovali nelegální software. Je třeba si uvědomit, že i když případná trestní odpovědnost bude přicházet v úvahu zřejmě jen u konkrétního zaměstnance, a často se bude těžko prokazovat, sankce v podobě bezdůvodného obohacení bude vymáhána především po zaměstnavateli - a vzhledem k současné úpravě pravděpodobně úspěšně.

Jak tedy co nejvíce minimalizovat riziko případných autorskoprávních sporů? Řešení je několik.

- 1) Na první pohled nejjednodušší variantou je možnost používat otevřené programy šířené pod licencí GPL nebo obdobnou (Linux, OpenOffice atd.). Ne vždy však toto řešení připadá v úvahu – operační systémy od jiných společností než je Microsoft stále ještě nejsou standardem a málo který uživatel si s alternativními systémy poradí. Navíc, i když pro většinu produktů již existují linuxové alternativy, stále ještě ne všechny produkty lze v tomto operačním systému provozovat.
- 2) Poněkud nákladnou, zato ale celkem jistou alternativou jsou softwarové audity. Během nich specializovaná firma provede v podstatě to, co by provedla případná kontrola – prověří počítače společnosti z hlediska legality nainstalovaného software. Existují také programy, které audit provádějí automaticky a případně hlídají, jaké nové programy jednotliví uživatelé instalují.

⁴⁸ Blíže viz Jansa, L.: Co obnáší pracovněprávní vztah s programátorem? (lupa.cz, 24.5.2006)

3) Pro ty, pro koho je změna operačního systému příliš technicky náročná a softwarový audit příliš nákladný, lze poradit několik kroků, kterými se přinejmenším zmenší riziko při případné kontrole:

- Je třeba mít k dispozici doklady o legálním nabytí počítačového programu a to po celou dobu, kdy je program užíván. Kromě faktury může být dokladem také kupní, příp. darovací nebo jiná smlouva, doklad o výhře atd. Samozřejmě také smlouva licenční.
- Výše uvedený doklad musí být dostatečně určitý, aby z něj bylo možno dovodit oprávněnost k užití konkrétního programu konkrétním způsobem. Dostatečná formulace bude např.: „1xMS OFFICE XP Business edition OEM“. Naopak naprosto nedostatečné bude např. „software á 5000,- Kč“, nebo „počítač včetně software“⁴⁹.
- Je vhodné zvolit odpovědnou osobu, která se v rámci podniku bude o instalaci programů a správu licencí starat; ostatní zaměstnanci nesmějí na firemní počítače instalovat nové programy. Tento zákaz by měl být uveden v pracovní smlouvě, příp. vnitřním předpisu zaměstnavatele.
- Především je ale nutné provádět průběžné kontroly nainstalovaného software, neboť při současné koncepci odhalený nelegální software znamená vždy sankci bez ohledu na provedená opatření a bez ohledu na zavinění (viz dále).

⁴⁹ Blíže viz www.swmpoint.cz

7 Licenční a podlicenční smlouva

V § 46 a násl. AZ najdeme úpravu licenční smlouvy, jakožto jediného smluvního typu, který autorský zákon zná (pro ostatní smluvní typy, jako např. smlouvu o dílo, se použijí příslušné předpisy práva občanského nebo obchodního). Licenční smlouvu dle § 46 a násl. AZ musíme přitom odlišovat od licenční smlouvy dle § 508 a násl. ObchZ, kterou lze použít pouze na předměty duševního vlastnictví průmyslového, nikoliv autorského.⁵⁰

Podstatou licenční smlouvy je oprávnění, kterým autor umožňuje třetí osobě dílo stanoveným způsobem a ve sjednaném rozsahu užit. Úprava licenční smlouvy je až na několik výjimek založena na zásadě autonomie vůle smluvních stran a smluvní volnosti s tím, že je významně posílena výchozí vyjednávací pozice autora, kdy pro případ neexistence smluvní úpravy zákon stanoví úpravu pro autora výhodnější.⁵¹ Ostatně na této základní myšlence je postaveno celé české i komunitární autorské právo, snad s výjimkou úpravy kolektivní správy.

Tak jako u jiných druhů smluv, i u licenční smlouvy můžeme hovořit o podstatných náležitostech, tedy o ustanoveních které smlouva musí obsahovat, aby byla smlouvou licenční a byla platná, dále o pravidelných náležitostech, které zpravidla obsahuje, a pro případ že tomu tak není, řeší tyto situace dispozitivně zákon, a dále o složkách nahodilých, jež zákon neupravuje, ale které je někdy výhodné do smlouvy zahrnout.

Mezi podstatné složky (essentialia negotii) licenční smlouvy, bez kterých je smlouva absolutně neplatná, patří:

- vymezení smluvních stran (autor⁵², nabyvatel)
- poskytnutí licence, tj. oprávnění dílo užit, v určitém rozsahu
- stanovení výše odměny nebo způsobu jejího určení NEBO stanovení, že licence je poskytována bezplatně, NEBO projevení vůle obou stran uzavřít smlouvu úplatně, ale bez stanovení ceny (nemusí být výslovně ve smlouvě, ale lze doporučit)

Písemná forma je předepsána pouze pro licenční smlouvu výhradní. Po uzavření výhradní licence již autor nesmí uzavírat jiné licenční smlouvy k předmětnému dílu a není-li dohodnuto jinak, nesmí ani dílo sám užívat, předchozí licence však zůstávají v platnosti. Nevyplyvá-li ze smlouvy jinak (tj. z jejího názvu nebo obsahu), má se za to, že se jedná o licenci nevýhradní.

Dle § 46 odst. 2 AZ autor nemůže poskytnout licenci k užití díla způsobem, který v době uzavření smlouvy není znám. Autorský zákon tak zakotvuje obecnou soukromoprávní zásadu

⁵⁰ Kříž, J. -Holcová, I. -Kordač, J. -Křesťanová V.: Autorský zákon – komentář (2. vydání), Linde, Praha, 2005 – str. 154

⁵¹ Kříž, J. -Holcová, I. -Kordač, J. -Křesťanová V.: Autorský zákon – komentář (2. vydání), Linde, Praha, 2005 – str. 153

⁵² Na straně poskytovatele licence však může kromě autora stát také kolektivní správce, dědic či vykonavatel majetkových práv k dílu, především tedy zaměstnavatel.

zákazu vzdání se práva, které vznikne teprve v budoucnosti a zachovává tak autorovi budoucí možnost zhodnocení jeho práv i při objevení nových technologií.⁵³ Od zákazu vzdání se budoucích práv je však třeba odlišovat možnost uzavřít licenční smlouvu, jejímž předmětem bude dílo budoucí nebo nedokončené.

Vznik licence je možný především klasickým způsobem, tedy doručením nabídky konkrétnímu zájemci, její akceptací a doručením této akceptace nabízejícímu. V případě počítačových programů bude tento způsob uzavření připadat v úvahu jednak u větších zakázek, na které se uzavírají písemné licenční smlouvy, dále u krabicového software, ve kterém bývá vložena tzv. registrační karta, jejíž vyplnění a odeslání je v podstatě akceptací licenčních podmínek. Vzhledem k zásadě neformálnosti právního úkonu, podle které lze smlouvu uzavřít v zásadě jakýmkoliv způsobem, můžeme hovořit o uzavření smlouvy také v případě registrace a potvrzení licenčních podmínek na internetu před stažením počítačového programu apod. Možnost uzavřít licenční smlouvu ústně je u počítačových programů spíše teoretická a rozhodně ji nelze doporučit.

Až do roku 2006 český autorský zákon neznal podání návrhu na uzavření licenční smlouvy neurčitému okruhu zájemců a následné uzavření smlouvy konkludentním jednáním bez zpětné vazby vůči navrhovateli. Tato zásadní mezera měla za následek, že při striktním výkladu téměř veškeré programy, včetně opensource a freeware, byly stahovány z internetu a následně užívány bez uzavřené licenční smlouvy a tedy protiprávně. I když existovalo více interpretačních možností, jak tento problém obejít, ani jedna z nich nebyla ideální.

Od novely autorského zákona č. 216/2006 Sb. již tento problém neexistuje. Dle § 46 odst. 5 a 6 AZ lze návrh k uzavření licenční smlouvy směřovat i vůči neurčitému okruhu osob a jeho přijetí, vyplývá-li to z návrhu nebo z praxe, lze provést i konkludentním jednáním bez vyrozumění navrhovatele (zejména tak, že akceptant přijme nebo poskytne plnění v souladu s ofertou, např. počítačový program stáhne z internetu do svého počítače).

Je třeba říci, že stále zůstává poněkud problematická situace, kdy autor dílo vystaví bez jakéhokoliv komentáře na internet (např. FTP server), neboť toto pouhé vystavení nemá charakter návrhu licenční smlouvy, protože neobsahuje její podstatné náležitosti. Ten, kdo by si takový počítačový program stáhl, by nicméně mohl být považován za oprávněného uživatele ve smyslu § 66 odst. 6 AZ a mohl by tedy dílo užívat v rozsahu vymezeném v tomto paragrafu. Širší užití (např. ve smyslu GPL), by však nepřipadalo v úvahu.

V souvislosti se vznikem licence je třeba ještě zmínit licence na krabicový software. Po celém světě je totiž běžné, že distributoři krabicového software vkládají licenční ujednání do

⁵³ Kříž, J. -Holcová, I. -Kordač, J. -Křesťanová V.: Autorský zákon – komentář (2. vydání), Linde, Praha, 2005 – str. 156

balení programu spolu s manuálem a dalším příslušenstvím. Uživatel je tedy nucen nejprve zaplatit kupní cenu a teprve po rozbalení programu se dozví, v jakém rozsahu by jej měl užívat. Přebývá názor, že tato ustanovení jsou bez dalšího závazná, můj názor je ovšem odlišný.

Především tu vidím zásadní rozpor s dobrými mraví⁵⁴. Dále je třeba si uvědomit, že ve chvíli, kdy kupující zaplatil v obchodě cenu za rozmnoženinu počítačového programu, stává se oprávněným uživatelem takovéto rozmnoženiny a tento stav nelze jednostranným úkonem autora změnit. Oprávněný uživatel může počítačový program používat v minimálním rozsahu § 66 odst. 1, což mnohé zahraniční licenční podmínky zejména z oblastí mimo Evropu nerespektují. Ustanovení omezující uživatele v rozporu s § 66 odst. 1 písm. a), c), d), e) budou neplatná i v tom případě, že bychom připustili závaznost licenčních ujednání přidávaných do balení krabicového software.

Ustanovení § 46 odst. 6 AZ nelze dle mého názoru v tomto případě použít. Podle tohoto ustanovení „...může osoba, které je návrh určen, vyjádřit souhlas s návrhem na uzavření (licenční) smlouvy provedením určitého úkonu bez vyrozumění návrhovatele, tím, že se podle ní zachová.“ V tomto případě však nebude jasné, zda se uživatel programu chová určitým způsobem (např. užívá program), protože by tak chtěl přijmout licenční ujednání, nebo pouze požívá svá práva vyplývající z § 66 jako oprávněný uživatel. O přijetí licenčních podmínek takovýmto způsobem bychom dle mého názoru mohli hovořit pouze v případě, kdy by licenční podmínky přiložené k programu umožňovaly širší užití než minimální rozsah dle § 66 odst. 1 AZ a uživatel by se podle nich začal chovat (tedy začal by program užívat i nad rámec § 66 odst. 1 AZ). Pak bychom mohli návrh považovat za přijatý a podmínky jako celek za závazné (např. i včetně případného vyloučení § 66 odst. 1 písm. b) AZ).

Je zde však i další problém. Není možné, aby kupující zaplatil cenu za krabicový software (tedy vlastně odměnu za licenci) ještě dříve, než se vůbec seznámí s návrhem na uzavření licenční smlouvy. Neexistuje totiž právní důvod takového plnění a až do doby, kdy by byla smlouva uzavřena, by se jednalo o bezdůvodné obohacení

Je třeba říci, že tyto úvahy nemají velkého využití v praxi, vzhledem k tomu, že ustanovení § 66 odst. 1 (s výjimkou písm. b)) je kogentní povahy a nelze se od něj odchýlit ani ve smlouvě. Licenční ujednání přibalená k programu budou tedy buďto širší než tento minimální rozsah oprávnění, a pak nebude hrozit spor, nebo budou užší a v takovém případě budou ze zákona tato jejich ustanovení neplatná.

⁵⁴ Ad absurdum: Představme si, že po zakoupení hudebního CD bychom uvnitř našli licenční ustanovení o tom, že jej smíme přehrávat pouze jednou denně

Problém by mohl nastat v případě, kdy by v přibalené licenci byla stanovena povinnost nabyvatele k dalšímu plnění, či by licence byla časově omezena. V takovém případě by bylo dle mého názoru třeba postupovat výše naznačeným způsobem.

Co se týče obsahu licenční smlouvy, lze doporučit, aby kromě podstatných náležitostí obsahovala rovněž způsob, jakým má být dílo užito, a dále územní, časový a množstevní rozsah licence⁵⁵. Nejedná se nicméně o podstatné náležitosti licenční smlouvy a při absenci těchto ustanovení se bude postupovat podle autorského zákona. Ten v § 50 odst. 2 a 3 říká, že nevyplývá-li výše uvedené přímo ze smlouvy, má se za to, že licence byla poskytnuta v rozsahu k takovým způsobům užití a v takovém rozsahu, jak je to nutné k dosažení účelu smlouvy⁵⁶. Pokud by tento rozsah nebylo možné ani dovodit z účelu smlouvy, má se za to, že územní rozsah licence je omezen na území ČR, časový na období obvyklé pro daný druh díla a způsob užití, maximálně však na jeden rok (!) a množstevní rozsah je omezen na množství obvyklé pro daný druh díla a způsob užití.

Je tedy třeba dbát na to, abychom v licenční smlouvě měli především územní a časovou působnost smlouvy. V opačném případě se můžeme dostat do velmi nepříjemné situace.

Výše uvedené se týká pouze případů, kdy k uzavření licenční smlouvy skutečně dochází. V případě oprávněných uživatelů dle § 66 odst. 6 AZ, kteří licenční smlouvu uzavřenou nemají, se časové a územní omezení povoleného rozsahu užívání neuplatní a tito uživatelé mají tedy paradoxně lepší postavení, než uživatelé, kteří užívají dílo na základě platné, ale nedostatečně specifické licenční smlouvy.

Lze-li to na nabyvateli licence k rozmnožování díla spravedlivě požadovat a je-li to obvyklé, je nabyvatel povinen autorovi bezplatně poskytnout alespoň jednu z jím vytvořených rozmnoženin díla. *Spravedlivost a obvyklost* budeme posuzovat především podle počtu skutečně vytvořených rozmnoženin a podle podílu, jakým se autor účastnil na díle nebo dílech na rozmnoženině zachycených.⁵⁷

Není-li dohodnuto jinak, je nabyvatel licenci povinen skutečně využívat. Pouze pro případ licence výhradní však zákon (§ 53 AZ) stanoví možnost autora za stanovených podmínek

⁵⁵ Např.: „Nabyvatel je oprávněn využívat informační systém pro svou vlastní vnitřní potřebu na území EU po neomezenou dobu (po celou dobu trvání majetkových práv).“

⁵⁶ Např. distribuce operačního systému označená ve smlouvě jako serverová, jak již název napovídá, je určena k provozu na serveru a lze tedy předpokládat dálkový přístup mnoha uživatelů a lze mít za to, že k tomu také opravňuje licence, není-li v licenční smlouvě uvedeno něco jiného

⁵⁷ Např. jistě bude spravedlivé požadovat rozmnoženinu od distributorské společnosti, která vytváří tisíce rozmnoženin obsahujících práci pouze jednoho autora a dodávající je na trh prostřednictvím sítě svých prodejen. Naopak nebude spravedlivé ani obvyklé požadovat rozmnoženinu po nabyvateli licence, který vytváří pouze několik rozmnoženin pro interní potřebu své společnosti. Nebude také zřejmě spravedlivé ani obvyklé poskytovat bezplatnou rozmnoženinu každému z několika set spoluautorů, kteří na díle pracovali, byť jen krátce (v případě pouze tří nebo čtyř spoluautorů už bude ale situace pravděpodobně jiná). Blíže viz také Kříž, J. -Holcová, I. -Kordač, J. -Křesťanová V.: Autorský zákon – komentář (2. vydání), Linde, Praha, 2005 – str. 164

a stanoveným postupem od smlouvy odstoupit. U všech druhů licencí pak připadá v úvahu tradiční odpovědnost z porušení smluvního závazku, především tedy náhrada případné škody.

Na počítačové programy se dle § 66 odst. 7 AZ nevztahuje možnost odstoupit od smlouvy pro změnu přesvědčení autora uvedená v § 54 AZ.

V případě smrti fyzické osoby nebo zániku právnické osoby přechází licence v plném rozsahu na dědice resp. právního nástupce, není-li tento přechod předem v licenční smlouvě vyloučen (§ 55). Za života nebo trvání nabyvatele licence lze oproti tomu licenci převést pouze s písemným souhlasem autora. Výjimkou je pouze prodej podniku nebo jeho části, která tvoří samostatnou organizační složku. V takovém případě se souhlas autora, není-li v licenční smlouvě stanoveno jinak, rovněž nevyžaduje.

Pouze je-li tak sjednáno ve smlouvě, může nabyvatel licence oprávnění z ní vyplývající, nebo jejich část, poskytnout třetí osobě, na základě podlicenční smlouvy. Na podlicence se přitom analogicky použijí všechna ustanovení o smlouvách licenčních. I zde platí zásada *nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet* (nikdo nemůže na jiného přenést více práv, než sám má), takže podlicenční smlouva nemůže nikdy přiznat více oprávnění, než je uvedeno ve smlouvě licenční.

8 Ochrana práva autorského

Jistě není třeba připomínat, že autorské právo, a zejména právo k počítačovým programům, je svou povahou specifické. V mnoha ohledech se podobá právu vlastnickému či jiným právům k hmotným věcem, v mnoha ohledech se však také liší. Mimo jiné je nesmírně jednoduché do něj zasáhnout. Zatímco k odcizení či zničení hmotné věci je třeba často vyvinout značné úsilí, zkopírovat či smazat počítačový program lze doslova stiskem jedné klávesy. V dnešní době, kdy je internet dostupný skutečně pro každého, dochází k masovým zásahům do práv k počítačovým programům především jejich neoprávněným šířením touto globální sítí.

Právě výše uvedené skutečnosti spolu se silným tlakem organizací hájících zájmy části autorů zřejmě vedly k tomu, že ochrana práva autorského jde daleko nad rámec ochrany jiných práv a klade i v soukromoprávní oblasti důraz na sankce, které jsou relativně vysoké a při jejich důsledném vymáhání dle mého názoru někdy až nepřiměřené. I když novela AZ z roku 2006 přináší do této oblasti jisté zpřesnění, hlavní problém neřeší a platná právní úprava zůstává např. i ve srovnání s úpravou okolních států spíše přísnější.

Ochranou práva autorského se zabývá právo soukromé i právo veřejné. Soukromoprávní úpravu této problematiky najdeme především v autorském zákoně, upřesnění pojmů náhrady škody a bezdůvodného obohacení pak v občanském zákoníku. Veřejnoprávní ochrana autorských práv je jednak ochrana trestněprávní (kterou najdeme v trestním zákoně), jednak ochrana správněprávní, tedy úprava přestupků, jichž se může dopustit fyzická osoba-nepodnikatel, a jednak jiných správních deliktů, za něž nesou odpovědnost právnické osoby a fyzické osoby, dopustí-li se jich během svého podnikání. Před novelou autorského zákona byla úprava přestupků týkajících se autorského práva obsažena v zákoně o přestupcích. V souladu s novou koncepcí správního trestání⁵⁸ je nyní úprava přestupků vtělena přímo do autorského zákona, a přibyla rovněž úprava jiných správních deliktů, pokrývající odpovědnost právnických osob.

Autor, do jehož práva bylo neoprávněně zasaženo, nebo jemuž takový zásah hrozí, se může dle § 40 AZ domáhat zejména (jde tedy o výčet demonstrativní):

- a) *určení svého autorství*. Tzv. **určovací nárok** dává autorovi právo obrátit se na soud kdykoliv, kdy bude jakýmkoliv způsobem zpochybněno jeho autorství.

⁵⁸ Dle důvodové zprávy k vládnímu návrhu novely autorského zákona vyhlášené jako zák. 216/2006 Sb.

Jedná se o zvláštní druh žaloby ve vztahu k § 80 c) OSŘ a při jejím podání tedy nebude třeba prokazovat naléhavý právní zájem na vydání rozhodnutí⁵⁹.

b) *zákazu ohrožení svého práva, včetně hrozícího opakování, nebo neoprávněného zásahu do svého práva, zejména zákazu neoprávněné výroby, neoprávněného obchodního odbytu, neoprávněného dovozu nebo vývozu originálu nebo rozmnoženiny či napodobeniny díla, neoprávněného sdělování díla veřejnosti, jakož i neoprávněné propagace, včetně inzerce a jiné reklamy.* Tzv. **zdržovací nárok** lze uplatnit vůči komukoliv, nehledě na míře jeho zavinění, jedná se o odpovědnost objektivní. Uplatnit ho lze však pouze v případech, kdy zásah do práv autora hrozí nebo trvá. Pokud již trvají pouze následky zásahu (jakými může být vzniklá škoda, ušlý zisk, změna v povědomí veřejnosti apod.), je třeba uplatnit jiné prostředky, jakými je nárok odstraňovací, satisfakční, náhrada škody a bezdůvodného obohacení⁶⁰.

c) *sdělení údajů o původu neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla, o způsobu a rozsahu jejího neoprávněného užití, o její ceně, o ceně služby, která s neoprávněným užitím díla souvisí, a o osobách, které se neoprávněného užití díla účastní, včetně osob, kterým byly předmětné rozmnoženiny či napodobeniny díla určeny za účelem jejich poskytnutí třetí osobě.* Novela AZ značně rozšířila práva autora na sdělení informací, týkajících se zásahu do jeho práv. Nově je uvedeno právo autora na informace o ceně za neoprávněnou rozmnoženinu či napodobeninu díla. Mnohem podstatnější změna je však ve výslovném vymezení okruhu osob, vůči nimž autor tento informační nárok má. Podle § 40 odst. 1 písm. c) AZ může autor uplatnit tento **sdělovací nárok** vůči osobě, která do jeho práva neoprávněně zasáhla, nebo je neoprávněně ohrozila. Dále snad poněkud nadbytečně stanoví, že toto právo lze rovněž uplatnit vůči osobě, která splňuje alespoň jednu z těchto podmínek:

1. *má nebo měla v držení neoprávněně zhotovenou rozmnoženinu či napodobeninu díla za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu.* Je otázkou, zda lze za hospodářský prospěch považovat i pouhé občasné užití počítačového programu pro osobní potřebu, např. na domácím počítači. Jistě se objeví názory argumentující tím, že i v tomto případě vzniká hospodářský prospěch spočívající v tom, že neoprávněný uživatel za dílo nezaplatil autorem stanovenou odměnu.

⁵⁹ Kríž, J. -Holcová, I. -Kordač, J. -Křesťanová V.: Autorský zákon – komentář (2. vydání), Linde, Praha, 2005 – str. 144

⁶⁰ Tamtéž – str. 145

Na druhou stranu pokud bychom tento poněkud rozšiřující výklad přijali, jen těžko bychom hledali případ, ve kterém by se na neoprávněného držitele toto ustanovení nevztahovalo. Vzhledem k obecnému ustanovení přiznávající sdělovací nárok vůči osobě, která do práv autora neoprávněně zasáhla (zde neoprávněným užitím díla), nemá další řešení této otázky příliš smysl.

2. *využívá nebo využívala za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu službu, která neoprávněně zasahuje nebo zasahovala do práva autora nebo je neoprávněně ohrožuje nebo ohrožovala.* Zmiňovanou službou může být např. P2P síť nebo FTP server, na nichž dochází m.j. k pirátskému šíření počítačových programů. Uživatelé těchto služeb, kteří mají z jejich užívání nějaký hospodářský prospěch (což by v případě problematického výkladu hospodářského prospěchu dle bodu 1. mohli být prakticky všichni) by podle tohoto ustanovení podléhali sdělovacímu nároku autora nehledě na to, že by těchto služeb využívali k naprosto legálním účelům a na zásahu do autorských práv by se žádným způsobem nepodíleli. Při výkladu ad absurdum by dokonce za tuto službu mohly být považovány služby poskytovatele připojení k internetu a sdělovací nárok by tak bylo možné uplatnit prakticky vůči komukoliv.
3. *poskytuje nebo poskytovala za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu službu užívanou při činnostech, které neoprávněně zasahují do práva autora nebo je neoprávněně ohrožují.* Platí zde totéž, co již bylo uvedeno výše. Sdělení potřebných údajů může autor požadovat především po provozovateli internetového serveru, centralizované P2P síti, či poskytovateli připojení k internetu. To však bez dalšího neznamená odpovědnost těchto subjektů za zásah do autorských práv spáchaný pomocí jimi poskytovaných služeb.
4. *byla označena osobou uvedenou v bodě 1, 2 nebo 3 jako osoba, která se účastní pořízení, výroby nebo distribuce rozmnoženiny či napodobeniny díla anebo poskytování služeb, které neoprávněně zasahují do práva autora nebo je neoprávněně ohrožují.* Toto ustanovení v důsledku rozšiřuje skupinu povinných osob na každého, koho „udá“ jiná povinná osoba. Jde o významné zlepšení postavení autora, který má nyní šanci dopátrat se

„zdroje svých potíží“, byť na úkor osob, které s porušením autorského práva nemusí mít ve skutečnosti nic společného.

- d) *odstranění následků zásahu do práva.* Zákon uvádí demonstrativně, jak lze tzv. **odstraňovací nárok** uplatnit. Lze se domáhat zejména stažení z obchodování (zejména skoupením rozmnoženin) nebo jiného užití (jakým může být např. vystavení na internetu) a/nebo zničení (rozumí se na náklady narušitele) neoprávněně zhotovené rozmnoženiny nebo napodobeniny díla, nebo zařízení, výrobku nebo součástky dle § 43 odst. 2 AZ (tedy takové, jejichž hlavním nebo jediným účelem je obcházení ochrany autorských děl-viz dále). Zákon dále v § 40 odst. 2 AZ nově stanoví, že uložené opatření vyplývající z uplatněného odstraňovacího nároku musí být přiměřené závažnosti porušení práva a musí být přihlédnuto k zájmům třetích osob, zejména spotřebitelů a osob jednajících v dobré víře. Jde o snahu chránit zejména konečné uživatele, kteří rozmnoženiny díla nabyli v dobré víře. Dle mého názoru by bylo správné podobné ustanovení zavést i u náhrady škody a zejména pak bezdůvodného obohacení dle § 40 odst. 4 AZ, neboť povinnost zničit rozmnoženinu programu bude v řadě případů ve srovnání s požadovanou náhradou škody či bezdůvodným obohacením z pohledu postiženého bezvýznamná.
- e) *poskytnutí přiměřeného zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu.* Zákon u tzv. **satisfakčního nároku** stanoví dvě varianty: Jednak satisfakci morální, tedy omluvu, a jednak satisfakci materiální ve formě peněz. I když tento výčet je dle zákona demonstrativní, jen těžko si lze představit jinou formu zadostiučinění. I když to ze zákona výslovně nevyplývá, lze mít za to, že omluva může být neveřejná, či soud může nařídít v závislosti na povaze zásahu do autorského práva její zveřejnění. Zadostiučinění v penězích pak připadá v úvahu jen ve zcela výjimečných případech, kdy morální satisfakce nestačí. V případě, kdy sporné strany neuzavřou dohodu o narovnání, určí výši materiální satisfakce soud podle závažnosti a okolností zásahu do autorských práv. Materiální satisfakce musí být v každém případě náhradou pouze nemajetkové újmy, nesmí suplovat náhradu škody a její výše by měla být přiměřená. I když se zde, stejně jako u všech výše uvedených ustanovení, jedná o odpovědnost objektivní, soud by dle mého názoru u nezaviněných zásahů do autorských práv neměl obvykle materiální satisfakci přiznávat.

Autorovi, jehož návrhu bylo vyhověno, může soud přiznat v rozsudku právo uveřejnit rozsudek na náklady účastníka, který ve sporu neuspěl, a podle okolností určit i rozsah, formu a způsob uveřejnění (§ 40 odst. 3 AZ). Ani zde přitom nezáleží na zavinění. Půjde nejspíše o uveřejnění v hromadných sdělovacích prostředcích, zejména u počítačových programů bude však přicházet v úvahu také uveřejnění na internetových stránkách strany, která spor prohrála, případně na např. internetovém rozcestníku nebo informačním serveru, které mají velkou návštěvnost a na internetu plní funkci novin.

V § 40 odst. 4 AZ najdeme ustanovení upravující zvláštním způsobem náhradu škody a bezdůvodné obohacení. Jedná se dle mého názoru o nejproblematictější část autorského zákona. I když toto ustanovení usnadňuje rozhodování soudům, chrání autory před zásahy do jejich práv a působí preventivně proti tomu, aby k zásahům vůbec docházelo, rozhodně se nejedná o úpravu spravedlivou.

Podle současného znění § 40 odst. 4 AZ „Právo na náhradu škody a na vydání bezdůvodného obohacení podle zvláštních právních předpisů zůstává nedotčeno“, pro bezdůvodné obohacení se s dále uvedenou výjimkou tedy použije občanský zákoník. Novela č. 216/2006 Sb. zavádí právo autora domáhat se místo skutečně ušlého zisku náhrady ušlého zisku ve výši odměny, která by byla obvyklá za získání licence v době neoprávněného nakládání s dílem. Výše bezdůvodného obohacení vzniklého na straně toho, kdo neoprávněně nakládal s dílem, aniž by k tomu získal potřebnou licenci, činí už podle původního znění AZ před novelizací dvojnásobek odměny, která by byla za získání takové licence obvyklá v době neoprávněného nakládání s dílem.

Většina autorů přijímá skutečnost, že náhrada škody a zejména bezdůvodné obohacení získává podle autorského zákona především sankční povahu, jako fakt a nadále se touto skutečností nezabývají. Dle mého názoru se však jedná o natolik závažný problém, že se u něj musíme na chvíli zastavit.

Je především otázkou, zda je vůbec správné autorské právo chránit na soukromoprávní úrovni více, než např. právo vlastnické či práva, která se mu podobají (práva z průmyslového vlastnictví například). Dopadený zloděj je povinen ukradenou věc vrátit a případně zaplatit skutečnou náhradu škody a ušlý zisk. Dopadený počítačový pirát nejenže musí neoprávněnou rozmnoženinu smazat, musí navíc zaplatit náhradu škody či bezdůvodné obohacení, jehož výši nebude nutné vůbec prokazovat, a v každém případě bude vyšší, než skutečná škoda a bezdůvodné obohacení. Vzhledem k tomu, že se k výše uvedenému obvykle přidává i správní nebo trestní postih, dochází v podstatě k dvojí sankci za týž prohřešek, což jistě není správné.

Je dále otázkou, zda je správné bez dalšího přiznávat paušální náhradu škody ve všech případech, kdy o to autor požádá. Bude-li například reklamní agentura nelegálně pro své podnikání užívat drahý grafický software⁶¹, bude zcela legitimní požadovat náhradu škody ve výši maloobchodní ceny za licenci k běžnému užívání tohoto programu. Bude-li tento program však užívat fyzická osoba pouze doma např. k prohlížení a editaci svých fotek z dovolené, je náhrada škody ve výši ceny software zcela nepřiměřená. Nelze se totiž domnívat, že by si tato fyzická osoba program za cenu mnoha tisíc korun koupila (nedostala-li by se k němu nelegálně „zadarmo“), když existují mnohonásobně levnější alternativy, které by pro její potřeby úplně stačily.

Největší problém však vidím v sankční povaze bezdůvodného obohacení. Zatímco náhrada škody, a to i paušalizovaná, přichází v úvahu pouze u zaviněného zásahu do práv, odpovědnost za bezdůvodné obohacení je koncipována jako čistě objektivní, bez možnosti liberace. Sankční ustanovení se tak bude vztahovat i na osoby, které do autorského práva zasáhly naprosto neúmyslně a nezaviněně.

Představme si například situaci, ke které může kdykoliv dojít. XYZ, a.s. nakoupí od svého dodavatele, malého prodejce výpočetní techniky (a většina prodejců výpočetní techniky na českém trhu jsou malé společnosti) za výhodnou cenu dvacet počítačů s nainstalovanými operačními systémy. Vše se zdá být v pořádku, dodavatel předloží dokumenty k tzv. OEM verzím operačních systémů a náš kupující je v dobré víře, že pořizuje naprosto legální software. Během několika dní se však ukáže, že předložené dokumenty byly zdařilými padělkami a jedná se o pirátské kopie programů. Softwarová společnost, vykonávající práva autorů operačního systému, se přirozeně obrátí spíše na velkou XYZ, a.s., než na malého dodavatele, ze kterého žádné peníze nedostane. Bude se domáhat vydání bezdůvodného obohacení ve výši dvojnásobku cen za poskytnuté licence a odstranění neoprávněných rozmnoženin. Případný spor pravděpodobně vyhraje a to i přes to, že XYZ, a.s. nezanedbala žádnou povinnost a po celou dobu byla v dobré víře, že jedná v souladu s právem. XYZ, a.s. zaplatí cenu software celkem čtyřikrát-jednou za pirátskou kopii, dvakrát jako bezdůvodné obohacení a počtvrté, když si uvedený operační systém bude muset znovu „koupit“.⁶² Jistě, XYZ, a.s. má možnost požadovat náhradu škody po svém dodavateli. Ten však, poté co mu bude uložen peněžitý trest a bude čelit mnoha dalším žalobám na náhradu škody, třeba i ze strany tvůrce operačního systému, nebude pochopitelně schopen své závazky plnit. Zatímco u nároku na náhradu škody lze uplatnit § 3 OZ o dobrých mravech, u bezdůvodného obohacení to dle mého názoru možné nebude, neboť

⁶¹ Např. Adobe Photoshop

⁶² Viz také např. Nývtl, V.: Sekera na softwarové piráty. Policejní zásah na vlastní oči (technet.cz, 9.10.2006)

vracení bezdůvodného obohacení, tedy toho, co jinému nepatří, nemůže být ze své podstaty v rozporu s dobrými mravy.

Není také úplně jasné, zda je možné požadovat zároveň náhradu škody a bezdůvodné obohacení. Pokud by tomu tak bylo (a podle mého názoru to v případě uživatele, který např. neoprávněně program užívá a zároveň jej dále šíří, není vyloučeno), bylo by možné požadovat celkem trojnásobek běžné odměny (paušalizovanou náhradu ušlého zisku a paušalizované bezdůvodné obohacení).

Naše úprava je i ve srovnání s úpravami zahraničními velmi přísná. Slovenská úprava počítá např. jen s náhradou bezdůvodného obohacení ve výši běžné odměny, jinou paušalizaci, natož sankční ustanovení, nezná.

Domnívám se navíc, že současná úprava není zcela v souladu s úpravou evropskou – směrnice 2004/48/ES o dodržování práv duševního vlastnictví sice ve svém článku 13 zná možnost paušální náhrady škody (pod kterou bychom v analogicky mohli zahrnout i bezdůvodné obohacení). O přiznání paušální náhrady však mají rozhodovat pouze soudní orgány a mají tak činit jen ve vhodných případech, má jít o alternativní řešení k náhradě skutečné škody (bezdůvodného obohacení). Směrnice tedy správně nechává na soudech, aby zvážily, zda přiznání paušální náhrady v konkrétním případě bude přiměřené. Podle české právní úpravy však platí nevyvratitelná právní domněnka či spíše fikce, že výše bezdůvodného obohacení činí dvojnásobek běžné odměny a soud vůbec nemá možnost rozhodnout o tom, že vzniká nárok pouze na skutečně vzniklé bezdůvodné obohacení. Totéž platí u náhrady škody – rozhodne-li se autor domáhat náhrady paušální, nemá soud možnost přiznat pouze náhradu skutečného ušlého zisku (při uplatnění § 3 OZ může pouze žalobu zamítnout).

De lege ferenda je dle mého názoru třeba přijmout takovou úpravu, která efektivně umožní autorům obranu jejich práv, avšak nikoliv na úkor osob, které zásah do jejich práv nezavinili, a nebude mít ani sankční povahu. Jako přiměřenou vidím koncepci, podle které se běžně bude hradit pouze skutečná náhrada škody a bezdůvodné obohacení a bude pouze na soudu, zda přizná v konkrétním případě náhradu škody paušalizovanou. U bezdůvodného obohacení by však jakákoliv fikce vzhledem k objektivní odpovědnosti v případě jeho porušení neměla připadat v úvahu.

Jak už jsme dříve uvedli, úpravu správních deliktů na poli autorských práv najdeme nově přímo v autorském zákoně (§ 105a AZ a násl.). Oproti původnímu znění § 32 zákona o přestupcích, dopustí se nově přestupku nejen ten, kdo neoprávněně autorské dílo užije, ale i ten, kdo obchází účinné technické prostředky ochrany autorských práv, nebo provádí některou z dispozic se zařízeními určenými k obcházení technických prostředků ochrany autorských práv

uvedenou v § 43 odst. 2 AZ, tedy například takové zařízení dováží, vyrábí či prodává. Dále se přestupku dopustí i ten, kdo bez svolení autora způsobuje, umožňuje, usnadňuje nebo zastírá porušování práva autorského tím, že odstraňuje nebo mění jakoukoli elektronickou informaci o správě práv k dílu, nebo zákonem stanoveným způsobem disponuje s takto upraveným dílem. Významně se tak rozšiřuje skutková podstata přestupku. Navíc dochází k razantnímu zvýšení sankce, neboť za tento přestupek lze uložit pokutu až 150 000,- Kč, oproti původním 15 000,- Kč.

V autorském zákoně nalezneme rovněž definici správních deliktů, jejichž pachatelé mohou být fyzické osoby, dopustí-li se skutku při svém podnikání, či osoby právnické. Skutkové podstaty jsou definovány naprosto shodně a kupodivu i výše sankcí jsou shodné – bývá zvykem, že sankce pro právnické osoby jsou vzhledem k jejich finančním možnostem obvykle vyšší, než sankce pro osoby fyzické. Zatímco spáchat přestupek lze pouze zaviněným jednáním (postačí přitom nevědomá nedbalost), u správních deliktů se zavinění nevyžaduje a jde tak o odpovědnost objektivní. Autorský zákon však výslovně stanoví, že odpovědnosti za tento správní delikt je možné se zprostit, jestliže pachatel prokáže, že vynaložil veškeré úsilí, které bylo možno požadovat, aby porušení právní povinnosti zabránil.

Samotné zvýšení sankcí bych neviděl jako problém. Od dob přijetí zákona o přestupcích se ceny i příjmy dostaly na zcela jinou úroveň a je tak jen správné, že se zvyšují i sankce za přestupky. Bylo by však lepší upravit sankce za všechny přestupky, v současnosti se totiž dostáváme do situace, kdy sankce za stažení pirátské kopie z internetu může být desetinásobná oproti sankci za krádež (bude-li přestupkem). V trestním zákoně zůstávají trestní sazby za krádež a porušování autorského práva velmi podobné.

Zatímco v případě přestupků můžeme použít obecná ustanovení zákona o přestupcích, v případě správních deliktů takováto obecná norma neexistuje. Z tohoto důvodu autorský zákon obsahuje obecná ustanovení týkající se v něm uvedeného správního deliktu. Výši sankce by tak měl správní orgán určit podle závažnosti správního deliktu, způsobu jeho spáchání a jeho následkům a okolnostem, za nichž byl spáchán. Jedním z méně závažných porušení bude například užívání neoprávněné rozmnoženiny počítačového programu pro vlastní potřebu, nebo překročení licence např. v počtu počítačů, na který je povoleno program nainstalovat. Mnohem závažnější bude například vytváření a veřejné prodávání pirátských kopií programu. Odpovědnost právnické osoby (nebo fyzické osoby-podnikatele) za správní delikt zaniká, jestliže správní orgán o něm nezačal řízení do 1 roku ode dne, kdy se o něm dozvěděl, nejpozději však do 3 let ode dne, kdy byl spáchán. Pro správní delikty tedy platí jednoroční subjektivní a tříletá objektivní promlčecí lhůta.

Závažnější zásahy do autorského práva pak mohou být, za splnění zákonných podmínek, trestným činem. Trestným činem je pro společnost nebezpečné jednání fyzické osoby, u kterého stupeň společenské nebezpečnosti je větší než nepatrný (v opačném případě může jít pouze o přestupek), které má znaky uvedené v trestním zákoně. V § 152 TZ především najdeme trestný čin, jehož skutková podstata spočívá v (úmyslném) neoprávněném zásahu do zákonem chráněných práv mj. k autorskému dílu, jakým je i počítačový program. Oproti přesné definici přestupku v autorském zákoně tu nenajdeme další omezující podmínky, bude tak existovat celá řada jednání, která budou moci být kvalifikována jen jako trestný čin, v případě nepatrné společenské nebezpečnosti však nikoliv jako přestupek. Není přípustné tuto mezeru v zákoně vyplňovat tak, že jednání, která nebude možné zahrnout do definice přestupku v autorském zákoně, budou postihována podle trestního zákona, ačkoliv jejich nebezpečnost pro společnost bude naprosto minimální.

Nebezpečnost činu pro společnost je nutné posuzovat vždy pro daný konkrétní případ, a je těžké vytvořit nějaká univerzální pravidla. Alespoň ve většině případů však bude platit, že např. nevýdělečné užívání menšího množství pirátských kopií běžně dostupných programů pro osobní potřebu nedosáhne stupně společenské nebezpečnosti potřebné pro kvalifikaci takového jednání jako trestného činu. Oproti tomu například hromadné vytváření rozmnoženin takových programů a jejich prodávání po internetu již zřejmě trestným činem bude.

Vyšší trestní sazba hrozí pachateli, pokud uvedeným jednáním (tedy neoprávněným zásahem do práv k počítačovému programu) získá značný prospěch, nebo dopustí-li se tohoto jednání ve značném rozsahu. Značným prospěchem bude přitom (analogicky dle § 89 odst. 11 TZ) prospěch ve výši alespoň 500 000,- Kč nebo i nemajetkový prospěch vyčíslitelný touto sumou. Podobně i u rozhodování o tom, zda se pachatel dopustil jednání ve značném rozsahu, se bude předně posuzovat, zda „hodnota“ porušených práv přesahuje v souhrnu 500 000,- Kč. Není však možné se tohoto pravidla striktně držet, neboť ne vždy bude možné najít peněžní ekvivalent zásahu do autorských práv⁶³.

Alespoň krátce je třeba ještě zmínit § 257a TZ, jehož cílem je chránit nikoliv počítačové programy jako autorská díla, ale postihovat tzv. počítačovou kriminalitu a chránit data a informace jako takové. Za splnění zákonem stanovených předpokladů bude totiž častý jednočinný souběh tohoto trestného činu s tr. činem dle § 152 TZ (např. při vytváření tzv. cracků pro počítačové hry).⁶⁴

⁶³ Novotný, O. –Dolenský, A. –Jelínek, J. –Vanduchová, M.: Trestní právo hmotné, obecná část (4. vydání), Aspi, Praha, 2003 – str. 123-124 a Novotný, O. –Navrátilová, J. –Púry, F. –Rizman, S. –Vanduchová, M. –Vokoun, R.: Trestní právo hmotné, zvláštní část (4. vydání), Aspi, Praha, 2004 – např. str. 337

⁶⁴ Naproti tomu některá jednání, i když při nich dochází k neoprávněnému zásahu do programového vybavení počítače, nebudou vůbec trestná. Jako příklad lze uvést jednání hackera, který pouze pro zábavu zkouší proniknout do vzdáleného systému, aniž by působil jakoukoliv škodu a získaný přístup chtěl dále využít.

8.1 Technické prostředky ochrany

Spolu se snahou zabránit protiprávnímu užívání autorských děl právní cestou, jejímž důsledkem je v evropské právní kultuře snad poněkud jednostranně zaměřená úprava autorskoprávní, se také především velká sdružení autorů a distributorské společnosti snaží znemožnit porušování autorských práv technickými prostředky ochrany, směřujícími především ke znemožnění vytváření (nelegálních) rozmnoženin.

V souvislosti s touto problematikou se zejména ve vztahu k digitalizované hudbě mluví o DRM (Digital Rights Management – správa digitálních práv). Jedná se o zvláštní metody, spočívající obvykle ve změně obsahu díla vyjádřeného v digitální podobě, případně o přidání krátkého programového kódu, v důsledku čehož je určitým způsobem omezeno užívání dané rozmnoženiny díla, či toto užívání lze ze nějakým způsobem kontrolovat. I když jsou tyto technologie zatím spíše v plenkách a v širším měřítku se s nimi dnes setkáme jen v oblasti digitalizované hudby nabízené obvykle za úplaty po internetu velkými distributorskými společnostmi (jako alternativa k CD rozmnoženinám), lze se s nimi setkat i v oblasti filmu, počítačových her, počítačových programů a dokonce i některými programy vytvářených dokumentů⁶⁵.

DRM v případě počítačových programů je založena ve většině případů na nutnosti aktivace produktu po internetu, a jejím předpokladem je tedy připojení k této síti, které však stále ještě není celosvětovým standardem. Objevuje se tedy především u produktů, které jsou určené k užití na internetu, a připojení tedy předpokládají. Aktivaci je někdy také možné provést po telefonu či dokonce poštou, vzhledem ke globálnímu charakteru počítačových programů se však nejedná o příliš praktické řešení.

Nejjednodušší je chránit programy, které jsou bez internetu prakticky nepoužitelné – on-line počítačové hry, nebo antivirové programy a další software, který ke své správné funkci potřebuje každodenní aktualizace. Osvědčenou metodou je kombinace tzv. sériového čísla, jakožto jedinečného identifikátoru konkrétní (legální) rozmnoženiny, a jeho ověřování na serveru autora při každém připojení nebo aktualizaci. Server tak dokáže identifikovat, zda se nepřipojuje více počítačových programů s tímž sériovým číslem. Jedná se prakticky o jediný postup, jak zamezit užívání jednoho sériového čísla více uživateli⁶⁶.

⁶⁵ Tzv. ERM či E-DRM – Enterprise DRM zahrnuje technologie, jimiž je kontrolován přístup zejména k firemním dokumentům, schránkám či intranetu. Z tohoto důvodu není tedy jeho primárním úkolem obvykle zabránit porušování autorských práv, ale především chránit důvěrné informace a snižovat nebezpečí průmyslové špionáže. Tyto technologie obsahují např. produkty společností Microsoft či Adobe. Blíže viz www.wikipedia.org, EN, heslo DRM

⁶⁶ Tato metoda, spolu s ochranou proti kopírování, je použita např. u on-line akční hry Battlefield 2142

U krabicového software, zejména počítačových her, se často setkáváme s ochranou spočívající v tom, že nosič dat obsahuje programový kód, či dokonce úmyslně vytvořené chyby, které způsobí, že takový disk lze sice přečíst, nikoliv však jako celek zkopírovat. Nainstalovaný program pak při svém spuštění kontroluje, zda je takový disk vložen do mechaniky počítače a bez něj se nespustí.

Obecnou definici účinných technických prostředků ochrany autorských práv najdeme v § 43 odst. 3 AZ. Podle tohoto ustanovení je to *„jakákoli technologie, zařízení nebo součástka, která je při své obvyklé funkci určena k tomu, aby zabraňovala nebo omezovala takové úkony ve vztahu k dílům, ke kterým autor neudělil oprávnění, jestliže užití díla může autor kontrolovat uplatněním kontroly přístupu nebo ochranného procesu jako je šifrování, kódování nebo jiná úprava díla nebo uplatněním kontrolního mechanismu rozmnožování.“*

K vytvoření efektivní ochrany pouhé technické prostředky nestačí. DRM lze v mnoha případech obejít, existují generátory sériových čísel, speciální programy pro kopírování chráněných disků apod. K technické ochraně je tedy třeba přidat i ochranu právní. Ta spočívá v právní ochraně účinných technických prostředků ochrany autorských práv – zásah do nich je zásahem do autorského práva toho, kdo je nositelem autorských práv k dané rozmnoženině, které tyto prostředky chrání.

Zejména ochrany proti kopírování disků chrání § 43 odst. 2 AZ. Do práva autorského podle něj neoprávněně zasahuje ten, kdo *„vyrábí, dováží, přijímá, rozšiřuje, prodává, pronajímá, propaguje prodej nebo pronájem nebo drží k obchodnímu účelu zařízení, výrobky nebo součástky nebo poskytuje služby, které*

- a) jsou za účelem obcházení účinných technických prostředků nabízeny, propagovány nebo uváděny na trh,*
- b) mají vedle obcházení účinných technických prostředků jen omezený obchodně významný účel nebo jiné užití, nebo*
- c) jsou určeny, vyráběny, upravovány nebo prováděny především s cílem umožnit nebo usnadnit obcházení účinných technických prostředků“*

Zásahem do práva autorského podle tohoto ustanovení je tedy např. programování tzv. cracků (předpokládá-li se jejich další šíření-viz dále), key-genů neboli generátorů sériových čísel, některých mod-chipů (např. čip, který po zapojení do herní konzole Playstation způsobuje, že v ní lze spouštět i vypálené disky) a jiné. Samozřejmě také jejich rozšiřování a další způsoby užití uvedené v § 43 odst. 2 AZ.

Zásahem do autorského práva naopak nebude vývoj, dovoz, nabízení ani šíření komplexních programů pro vypalování disků, které pouze jako jednu z mnoha funkcí nabízejí

možnost kopírovat i chráněné disky⁶⁷, dále vypalovacích mechanik, které některé ochrany ignorují⁶⁸, nebo např. programů umožňujících vytváření virtuálních diskových mechanik⁶⁹, neboť jejich hlavním účelem není obcházení účinných technických prostředků ochrany a bezesporu mají i další možnosti využití.

Ustanovení § 44 AZ chrání především prostředky ochrany ze skupiny DRM. Podle tohoto ustanovení do autorského práva zasahuje ten, kdo „*bez svolení autora způsobuje, umožňuje, usnadňuje nebo zastírá porušování práva autorského tím, že*

- a) odstraňuje nebo mění jakoukoli elektronickou informaci o správě práv k dílu, nebo*
- b) rozšiřuje, dováží nebo přijímá za účelem rozšiřování, vysílá nebo sděluje veřejnosti, a to i způsobem podle § 18 odst. 2 AZ, dílo, ze kterého byla informace o správě práv nedovoleně odstraněna nebo změněna.“*

Zásahem do autorského práva je tedy nejen odstraňování nebo změna DRM, ale také další distribuce takto upraveného díla. Není přitom podstatné, zda ten, kdo dílo takto dále distribuuje, věděl o tom, že bylo upraveno nebo změněno – znovu tedy narážíme na situaci, kdy odpovědnost dle autorského zákona koncipovaná jako převážně objektivní často dolehne na subjekt, který do autorských práv zasáhl bez jakéhokoli zavinění.

V § 44 odst. 2 AZ pak najdeme definici DRM, neboli, dle terminologie autorského zákona, informace o správě práv k dílu. Je to „*jakákoli informace určená autorem, která identifikuje dílo, autora nebo jiného nositele práva, nebo informace o způsobech a podmínkách užití díla a jakákoli čísla nebo kódy, které takovou informaci představují. Totéž platí i pro informaci, která je připojena k rozmnoženině díla nebo se objevuje v souvislosti se sdělováním díla veřejnosti“*.

Na rozdíl od jiných druhů děl, v případě počítačových programů podle § 66 odst. 7 AZ zásahem do autorských práv není samotné obcházení účinných technických prostředků ochrany. Protiprávní tedy nebude např. odstranění ochrany proti kopírování za účelem vytvoření záložní rozmnoženiny počítačového programu, či odstraňování funkce kontroly vloženého originálního disku. Dokonce ani vytváření cracků pro vlastní potřebu a konkrétní cíl, jež bude vycházet z některé z výjimek dle § 66 odst. 1 AZ, nebude zásahem do autorského práva.

Navíc se dle mého názoru na výklad ustanovení o ochraně účinných technických prostředků ochrany nevztahuje povinnost uplatnit třístupňový test – nejedná se zde o výjimku či omezení práva autorského ve smyslu § 29 odst. 1 AZ, ale naopak o rozšíření autorskoprávní ochrany formou právní domněnky i na jednání, která často přímým zásahem do autorských práv ani nejsou.

⁶⁷ Např. CloneDVD

⁶⁸ Např. některé modely značky Plextor

⁶⁹ Např. DAEMON Tools

Specifická je také situace při neoprávněném zásahu do technických prostředků ochrany. § 40 odst. 4, upravující možnost požadovat bezdůvodné obohacení a náhradu ušlého zisku ve výši odměny (resp. jejího dvojnásobku), která by byla obvyklá za získání takové licence, budeme aplikovat jen obtížně. Jaká by byla cena licence umožňující odstranit technický prostředek ochrany? Vždyť podle znění § 43 se zdá, že k takovému jednání (na rozdíl od § 44) ani autor svolení dát nemůže. Nebude-li takový zásah do technických prostředků ochrany spojen také s jiným neoprávněným užitím díla, bude dle mého názoru postavení autora obtížnější než v jiných případech. Často totiž nevznikne žádné bezdůvodné obohacení a vyčíslení odměny za příslušnou licenci jakožto paušalizované náhrady nebude možné buď proto, že takovou licenci ani autor udělit nemůže, případně protože je jisté, že by ji nikdy neudělil. Autor tak bude nucen vyčíslovat skutečně vzniklou škodu, a výši této škody také prokázat.

8.2 Procesní stránka ochrany počítačových programů

V (civilních) sporech vycházejících z porušení autorského práva se postupuje podle občanského soudního řádu. Podle § 9 odst. 2 OSŘ je ve sporech o nárocích vycházejících z autorského zákona, o nárocích z ohrožení a porušení práv podle autorského zákona a o nárocích na vydání bezdůvodného obohacení získaného na úkor toho, komu svědčí práva podle autorského zákona, příslušný v první instanci krajský soud. Podle § 26 odst. 4 OSŘ se v těchto věcech může nechat účastník (obvykle tedy autor) zastupovat právnickou osobou, k jejímuž předmětu podnikání, popřípadě činnosti patří ochrana práv podle autorského zákona⁷⁰. Zvláštní režim platí také pro výkon rozhodnutí na pohledávky autorské odměny je-li povinným autor (§ 319 OSŘ).

⁷⁰ U nás by v úvahu mohla připadat např. BSA, byť její česká pobočka právní subjektivitu nemá a musela by tedy jednat prostřednictvím své londýnské centrály.

9 Závěr

Shrme-li to, co bylo výše uvedeno, ochrana počítačových programů je v českém právu zajišťována jednak právem autorským a dále právem na ochranu hospodářské soutěže⁷¹, právem správním a právem trestním. V České republice nepřichází zásadně v úvahu ochrana patentová. Autorský zákon vychází z koncepce droit d'auteur a s několika výjimkami neuplatňuje principy copyrightové ochrany. Vykonavatelem některých majetkových práv může být i právnická osoba, autorem však vždy zůstává skutečný tvůrce programu. Úprava počítačových programů je v mnoha ohledech specifická a od ochrany ostatních druhů děl odlišná.

Současný autorský zákon, po své novelizaci v roce 2006, je již prakticky zcela harmonizován s informační směrnicí (2001/29/ES) a směrnicí o právní ochraně počítačových programů (91/250/EHS). Zcela přebírá její principy a často i doslovné znění a v souladu s evropským trendem zavádí velmi širokou ochranu autorů.

Současná úprava je bezesporu kvalitní realizací závazků, které pro nás vyplývají z členství v EU. Domnívám se nicméně, že by bylo vhodné provést několik změn. Za nejdůležitější považuji odstranění sankční povahy bezdůvodného obohacení, jak jej chápe platný autorský zákon. Soud by také měl možnost rozhodnout, že paušalizaci ušlého zisku či bezdůvodného obohacení pro zjevnou nepřiměřenost nepřipustí. Pro případ počítačových programů jakožto zaměstnaneckých a obdobných děl by dle mého názoru bylo vhodné umožnit autorství právnických osob. Také vybírání odměny v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu není šťastně koncipováno a ve spojení s nemožností takového jednání v případě počítačových programů působí poněkud nespravedlivě. Otázkou rovněž zůstává, zda ochranu počítačových programů pro její odlišnost zcela nevyčlenit z autorského zákona. Úvahy o větších koncepčních změnách bohužel na národní úrovni vzhledem ke komunitární závazné úpravě provádět nelze.

Dle statistik BSA⁷² Češi užívají 39% počítačových programů nelegálně. I když toto číslo lze zpochybnit, není sporu o tom že podíl počítačového pirátství (nejen) v České republice je poměrně vysoký. Hlavní problém přitom nevidím v platné právní úpravě, ale v naší společnosti. Dokud porušování autorského práva nebude považováno za amorální, dokud na poli operačních systémů a kancelářského software nebude existovat efektivní konkurence a velké softwarehousy nezačnou se svými zákazníky jednat jako s obchodními partnery a nikoliv z pozice síly, dokud

⁷¹ Především tedy ochrana před nekalosoutěžním jednáním, i když současné dění na evropské scéně kolem údajného zneužití dominantního postavení společností Microsoft ukazuje že ne výlučně

⁷² www.bsa.org

naše policie nebude mít dostatek odborníků schopných odhalovat počítačovou kriminalitu⁷³ a dokud se nesníží ceny počítačových programů nebo nestoupne průměrná výše příjmů, je veškerá právní regulace účinná pouze z poloviny a sebelepší ani sebepřísnější předpis počítačovému pirátství nezabrání.

⁷³ Viz např. Ambrož, J.: Jak silná je naše „softwarová policie“? (lupa.cz, 24.5.2005)

Seznam použité literatury

Odborné publikace:

- Čermák, J.: Internet a autorské právo (2. vydání), Linde, Praha, 2003
- Dobda, L.: Ochrana dat v informačních systémech, Grada, Praha, 1998
- Dobřichovský, T.: Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví v kontextu evropského práva, dohody TRIPS a činnosti WIPO, Linde, Praha, 2004
- Hindls, R. -Holman, R. -Hornová, S. a kolektiv: Ekonomický slovník, C.H.Beck, Praha, 2003
- Holcová, I., -Křesťanová, V., -Voborník, M.: Ochrana autorských práv; Informační materiál pro učitele k výuce na základních a středních školách (MŠMT, 4.10.2005)
- Jalůvka, J.: Moderní počítačové viry (2. vydání), Computer Press, Praha, 2000
- Knappová, M. -Švestka, J. a kolektiv: Občanské právo hmotné (3. vydání), Aspi, Praha, 2002
- Kolektiv autorů: Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích (encyklopedie Diderot), Nakladatelský dům OP, Praha, 1997
- Kříž, J. -Holcová, I. -Kordač, J. -Křesťanová V.: Autorský zákon – komentář (2. vydání), Linde, Praha, 2005
- Matějka, M.: Počítačová kriminalita, Computer Press, Praha, 2002
- Novotný, O. –Dolenský, A. – Jelínek, J. –Vanduchová, M.: Trestní právo hmotné, obecná část (4. vydání), Aspi, Praha, 2003
- Novotný, O. –Navrátilová, J. –Púry, F. –Rizman, S. –Vanduchová, M. –Vokoun, R.: Trestní právo hmotné, zvláštní část (4. vydání), Aspi, Praha, 2004
- Smejkal, V. a kolektiv: Právo informačních a telekomunikačních systémů (2. vydání), C.H.Beck, Praha, 2004
- Smejkal, V. -Sokol, T. -Vlček, M.: Počítačové právo, C.H.Beck, Praha, 1995
- Vlček, M.: Softwarové právo pro každý den, Grada, Praha, 1993

Odborné články:

- Ambrož, J.: Jak silná je naše „softwarová policie“? (lupa.cz, 24.5.2005)
- Aujezdský, J.: Komu "patří" software vytvořený na objednávku? (itpravo.cz, 8.11.2005)
- Aujezdský, J.: Máte právo na zdrojový kód svého programu? (lupa.cz, 14.9.2005)
- Aujezdský, J.: Novela autorského zákona a počítačové programy (advokacie.cz, 19.6.2006)

- Aujezdský, J.: Novela autorského zákona významně ovlivní také práci se softwarem (zive.cz, 23.5.2006)
- Aujezdský, J.: Proč je výměnná síť s DVD legální (lupa.cz, 28.3.2007)
- Buryan, J.: Konec Směrnice o patentabilitě softwarových vynálezů – Pyrrhovo vítězství (epravo.cz, 15.9.2005)
- Čermák, J.: Autorské právo, užití díla a internet (živě.cz, 18.12.2003)
- Emr, D.: Problematický souhlas (epravo.cz, 1.3.2005)
- Holčík, T.: Došel vám dopis od BSA? Poradíme, co dělat (živě.cz, 9.1.2004)
- Charvát, R.: Autorský zákon a počítačové programy (epravo.cz, 20.4.2001)
- Jansa, L.: Co obnáší pracovněprávní vztah s programátorem? (lupa.cz, 24.5.2006)
- Jedlička, V.: Firmware mobilních telefonů z pohledu právního řádu ČR (epravo.cz, 25.7.2001)
- Kálal, J.: P2P síť sleduje americký donašeč (lupa.cz, 14.4.2006)
- Krčmář, P.: Piráti z BSA (root.cz, 26.5.2005)
- Lindnerová, M.: Specifika smluv uzavíraných on-line (epravo.cz, 11.8.2004)
- Loebel, Z.: Rozhodné právo a soudní pravomoc u obchodních transakcí prostřednictvím Internetu (epravo.cz, 17.1.2003)
- Matejka, J.: Softwarové patenty aneb Poslední dějství počítačového programování? (lupa.cz, 29.6.2004)
- Maxera, D.: Proč jsou softwarové patenty špatné (lupa.cz, 21.2.2005)
- Miklík, a.: Prokletě drahé nepochopení (lupa.cz, 14.7.2006)
- Němec, M. –Matejka, J.: Kopírování a právo (živě.cz, 20.5.2002, 18.6.2002, 23.8.2002)
- Nývlt, V.: Sekera na softwarové piráty. Policejní zásah na vlastní oči (technet.cz, 9.10.2006)
- Potůček, J.: Karel Kuchařík: Dostaneme se i do uzavřených sítí (lupa.cz, 13.2.2007)
- Potůček, J.: Karel Kuchařík: Žádný zátah na uživatele P2P sítí neprobíhá (lupa.cz, 12.2.2007)
- redakce: Soud: Ochrana DVD před kopírováním porušuje právo jednotlivce na zhotovení kopie (itpravo.cz, 25.5.2005)
- Schön, O.: Microsoft nabízí zákazníkům ochranu před žalobami (živě.cz, 11.11.2004)
- Smejkal, L.: Trestní právo, počítače a internet (živě.cz, 24.3.2004)
- Strnad, M.: Ještě jednou k freeware – druhá strana barikády (pravnik.cz, 20.11.2002)
- Suchý, M.: Trest pro Gatese: omyly a mýty (lupa.cz, 14.7.2006)

- Svatošová, H.: P2P síť: Přísné pojetí odpovědnosti podle Nejvyššího soudu USA (itpravo.cz, 5.7.2005)
- Šilhán, J.: Je užívání freewaru opravdu nelegální? (pravnik.cz, 14.11.2002)
- Waic, V.: Svět se opět zbláznil: Výrobce adware žaluje bezpečnostní firmu (lupa.cz, 21.5.2007)

Ostatní zdroje:

- důvodová zpráva k vládnímu návrhu novely autorského zákona z roku 2005
- www.bsa.cz
- www.swmpoint.cz
- www.wikipedia.org